

hláská

ročník XXIX, 2018, č. 4

Obytná věž na hradu Netřeb

Petr Kastl

Donjon (obytná věž) představoval v rámci hradní produkce 14. století věžový objekt surčitými stavebními a konstrukčními zákonitostmi. Jednalo se o zděnou vícepodlažní budovu, jejíž interiér byl ve většině případů přístupný zpravidla po dřevěném můstku, či jiné lehce odstranitelné konstrukci, v úrovni druhého nebo třetího podlaží. Dřevěná konstrukce mohla donjon spojit např. s ochozem obvodové hradby nebo s jinou budovou (např. Rabí). Rovněž vnitřní uspořádání prostoru jednotlivých podlaží bylo variabilní, nicméně ve většině případů převládala jednoprostorová podlaží a to zpravidla u donjonů menších

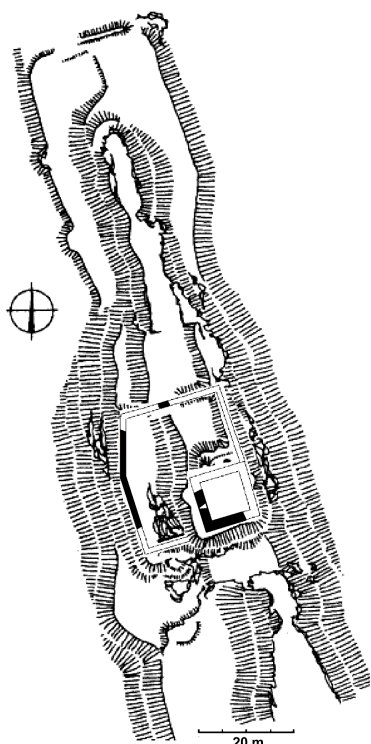
půdorysných rozměrů.¹⁾

Hrad Netřeb (okr. Domažlice) založen pravděpodobně pány z Rýzmburka na nejsevernějším výběžku Korábské vrchoviny na konci táhlého Úlíkovského hřebenu okolo první čtvrtiny 14. století. Zakladatelem hradu byl patrně v době kolem roku 1325 Děpold z Rýzmburka a původně se hrad nazýval Nový Rýzmburk. Okolo roku 1379 získal Netřeb Racek ze Švamberka, který jej prodává po třech letech Ješkovi z Pnětluk. Někdy okolo roku 1395 získávají hrad Kaničtí z Čachrova, kteří hrad využívali zřejmě do poloviny

15. století. Posléze se centrálním místem panství stala pohodlnější tvrz v nedalekých Kanicích. Hrad, který neznámo kdy vyhořel, postupem času zpustnul a roku 1528 se připomíná jako pustý. Roku 1712 se stává majitelem celého kanického statku František Josef Černín z Chudenic a připojuje jej k chudenickému dominiu.²⁾

Netřeb byl nevelký hrad jednodílné (?) dispozice, jehož nepravidelně čtvercové jádro mělo plochu cca 800 m² (obr. 1). Jedinou stavbou hradního jádra, kterou je dnes možné identifikovat v terénu, byl plochostropý donjon obdélníkového půdorysu umístěný v jeho jihovýchodním sektoru nad šíjovým příkopem. Jižní a východní odvodová zeď donjonu tvořila součást fortifikace. Na severovýchodní nároží donjonu navazovala obvodová hradba, která se zalamovala po cca 15 m v pravém úhlu k západu. Následně se, po cca 25 m zalamovala k jihu a po cca 32 m k východu, kde se neznámo jak napojovala k prostoru jihozápadního nároží donjonu. Tato obvodová hradba, z níž se do současnosti zachoval úsek na západní straně (obr. 2), vymezovala hradní jádro.

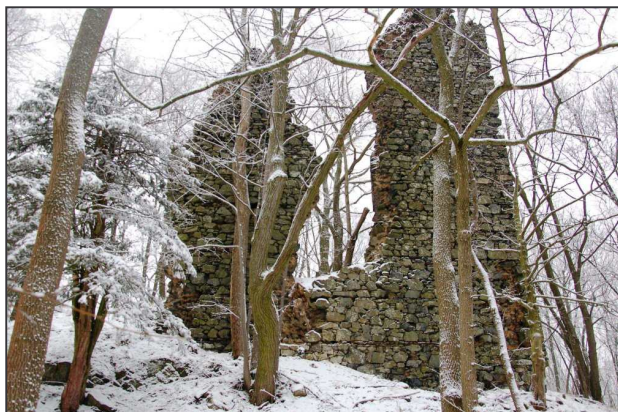
Donjon, o vnějším půdorysu cca 11 x 13 m, dosahoval úrovně čtvrtého podlaží (tedy třetího patra), jak je patrné z relikvů obvodových zdí, z nichž je nejlépe zachován jižní úsek (obr. 3), jihozápadní nároží a středový úsek západní obvodové zdi (obr. 3). Východní a severní obvodová zeď se do současnosti nedochovaly nad úrovní terénu. Jejich průběh je dnes viditelný jako suťový val. Tloušťka obvodové zdi donjonu se v interiéru snižovala odsazením v úrovni každého podlaží (obr. 5). Její mocnost je největší v prvním a nejmenší v úrovni čtvrtého podlaží. První, druhé i třetí

Obr. 1: Netřeb (okr. Domažlice) – půdorysný plán hradu dle Z. Procházky (Durdík, T. – Sušický, V.: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy. Praha 2005, s. 123–124. Úprava autor).

Obr. 2: Netřeb (okr. Domažlice) – Relikty obvodové hradby na západní straně jádra hradu (foto autor 2017).

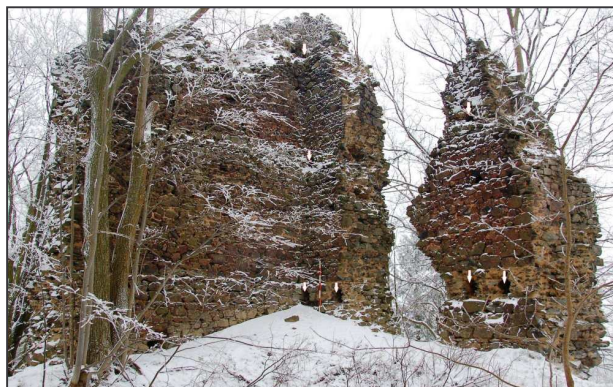

Obr. 3: Netřeb (okr. Domažlice) – relikty vnějšího líce západní obvodové zdi donjonu (foto autor 2017).

podlaží oddělovaly trámové stropy. Osazené stropní trámy měly orientaci východ-západ. V západní obvodové zdi jsou dodnes v horizontální rovině každého podlaží viditelné otvory po osazení těchto trámů (obr. 4). Průřez trámů nejníže položeného stropu byl cca 25 x 30 cm a trámy byly osazený v pravidelných rozestupech (mezera mezi trámy byla 55 cm). Hloubka jejich zapuštění do západní obvodové zdi kolísá od 1,55 m do 1,1 m. Je možné, že takto hluboko zazděné trámy měly zajišťovat zpevnění celého objektu.

Horní plocha těchto trámů se nacházela cca 16 cm pod prvním odsazením obvodové zdi. Je tedy možné, že na těchto trámech byl položen poval z kuláčů a na něm položena hliněná podlaha. Tuto hypotézu může potvrdit (nebo vyvrátit) archeologický průzkum v interiéru donjonu. Jak již bylo řečeno, donjon zanikl požárem a v tom případě by se měly nalézat pod nánosem destrukce v interiéru donjonu přepálené zbytky této hypotetické hliněné podlahy. Při zastropování prvního podlaží byly stropní trámy osazené v rámci výstavby obvodových zdí donjonu, jak dokládají jejich otisky do malty v trámových kapsách. V jižní obvodové zdi není v interiéru žádný otvor po osazení trámu a tak lze konstatovat, že strop oddělující první a druhé podlaží nebyl podepřen průvlakem.

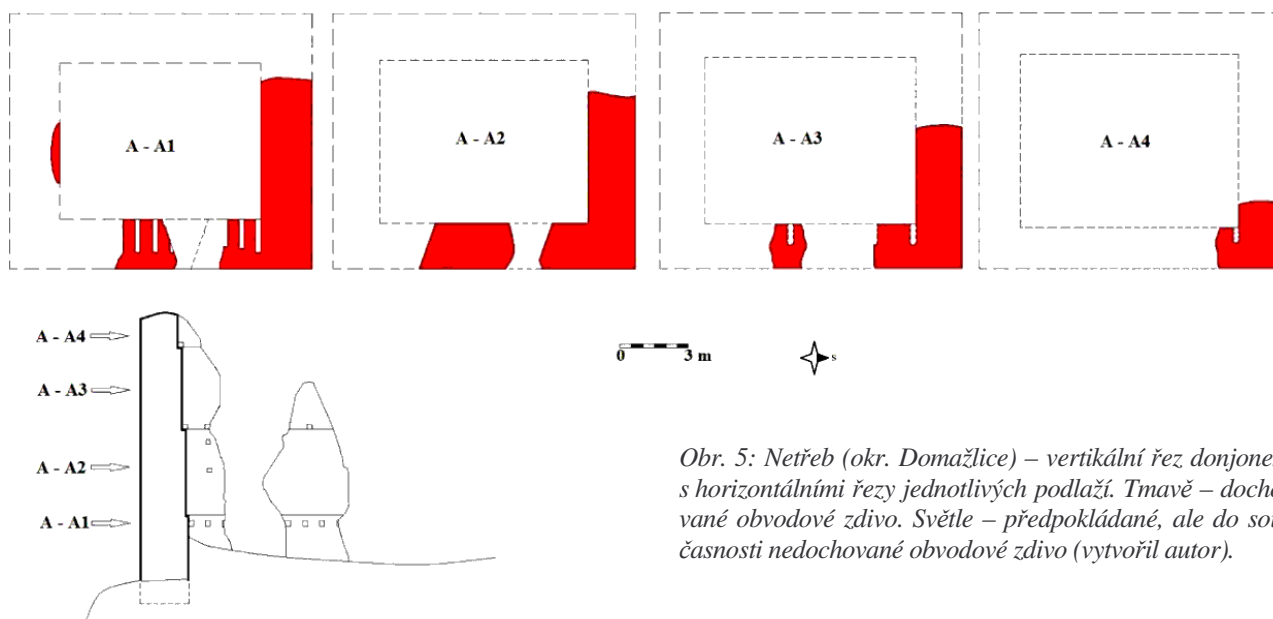
Prostor prvního podlaží byl osvětlován pouze (dvěma?)3) úzkými střílnovými okénky. Po jednom z nich se zachovala okenní špaleta v západní obvodové zdi dnes již značně destruovaná (obr. 6). Protilehlá špaleta tohoto otvo-

Obr. 4: Netřeb (okr. Domažlice) – západní obvodová zeď s otvory (označeno šipkou) po osazení stropních trámů v jednotlivých podlažích (foto a úprava autor 2017).

ru je dnes viditelná pouze v malé části, která vystupuje z navršené destrukce. V interiéru měl tento otvor šířku cca 1,7 m a směrem k vnějšímu líci obvodové zdi se kónicky zužoval. Kónicita na jednom metru tloušťky obvodové zdi činí 29 cm a tak lze vypočítat šířku tohoto otvoru na vnějším líci obvodové zdi, která mohla být cca 40 cm. Tloušťka obvodové zdi v úrovni prvního podlaží dosahovala 2,1 m. Po prvním odsazení zdi v interiéru, které činí 10 cm, je tloušťka obvodové zdi 2 m.

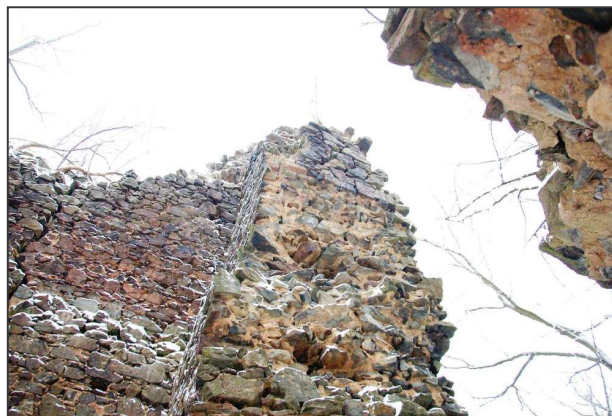
Další odsazení obvodového zdiva v interiéru má hodnotu 25 cm a je ve výšce 3,7 m nad prvním odsazením. Tloušťka obvodové zdi dosahuje po druhém odsazení 1,75 m. Doklady existence trámového stropu jsou opět vidět na západní straně, kde se dodnes dochovaly tři trámové kapsy. Stropní trámy v této úrovni měli rozměry cca 25 x 25 cm a byly zapuštěny 0,9 m do hmoty zdi. Mezera mezi trámy mohla činit 0,8 m. Oproti stropu prvního podlaží byly trámy v této úrovni instalovány nad odsazením, takže dolní plocha trámů byla ve stejné úrovni jako hrana druhého odsazení. První trám přiléhal jednou stranou k jižní obvodové zdi a většinou své šířky byl po celé délce uložen na ústupku jižní zdi. Ani v této úrovni nemáme doklad o osazení průvlaků pod stropem (jižní obvodová zeď je prostá jakéhokoli otvoru po osazení průvlaků). Druhé podlaží disponovalo minimálně dvěma prosvětlovacími otvory v západní obvodové zdi, po nichž se dochovaly špalety. Špaleta prvního okenního otvoru (obr. 8) je od jihozápadního kouta vzdále-

Obr. 5: Netřeb (okr. Domažlice) – vertikální řez donjonem s horizontálními řezy jednotlivých podlaží. Tmavě – dochovaná obvodová zdivo. Světle – předpokládané, ale do současnosti nedochované obvodové zdivo (vytvořil autor).

Obr. 6: Netřeb (okr. Domažlice) – okenní špaleta v západní obvodové zdi v úrovni prvního podlaží (foto autor 2017).

Obr. 7: Netřeb (okr. Domažlice) – okenní špaleta v západní obvodové zdi v úrovni druhého podlaží (foto autor 2017).

na 1,6 m. Protilehlá špaleta se nedochovala. Špaleta druhého okna je od kouta vzdálena 7 m (obr. 8). Oba zmíněné okenní otvory se do interiéru trychtýřovitě rozšiřovaly pod stejným úhlem jako v případě prvního podlaží.

Ve výšce 3,6 m nad druhým odsazením je v interiéru další ústupek a světlá výška třetího podlaží mohla být cca 3,4 m. Odsazení zdi v této úrovni činí rovněž 25 cm a tloušťka obvodové zdi se zužuje na hodnotu 1,5 m. V úrovni tohoto podlaží je možné rozpoznat relikt dalšího okna (obr. 7). Jeho špaleta je od jihozápadního kouta donjonu vzdálena 1,6 m a protilehlá se nedochovala. Oproti oknům položeným níže se směrem do interiéru nerozšiřuje, ale špaleta je vyžděna kolmo na průběh západního obvodového zdiva. To nasvědčuje skutečnosti, že toto podlaží bylo obytné, zatímco prostory pod ním osvětlované a větrané střílnovými okénky sloužily především jako prostory skladovací.

Nad tímto posledním odsazením se nacházejí skromné relikt obvodového zdiva, které stoupají směrem k jihozápadnímu nároží, kde dosahují maximální výšky 1,2 m nad úroveň posledního ústupu a jsou prosty architektonických a stavebních detailů. Je pravděpodobné, že toto (čtvrté) podlaží bylo také obytné a jeho výška v interiéru mohla být rovněž cca 3,5 m. Parametry stavby existenci čtvrtého podlaží umožňují. Tloušťku obvodového zdiva 1,5 m má v této úrovni např. hrad Pajrek (okr. Klatovy).⁴ Jak probíhala komunikace mezi jednotlivými podlažími donjonu, nelze z dochovaných pozůstatků zjistit, ale můžeme předpokládat existenci jednoramenných dřevěných schodišť.

Netřeb je typickým představitelem hradu donjonového typu⁵ a stav dochování jeho donjonu je dokladem velmi dobře provedené zednické práce a použití kvalitní vápenné

malty při jeho výstavbě. Svými půdorysnými rozměry se řadí do skupiny spíše menších donjonů. Stavební provedení obvodových zdí, jejichž tloušťka se v úrovni každého podlaží snižuje a vytváří tak v interiéru po obvodu ústupek, je ve spektru hradní stavební produkce tohoto období poměrně častým jevem (např. Pušperk, Pajrek). Doposud nedeřešenou otázkou zůstává, zda mohlo být na Netřebu ještě hrázděné poslední patro. Pokud ano, tak by donjon disponoval pěti podlažími a jeho výška mohla dosahovat cca 18 m. Jisté je, že střecha netřebského donjonu byla opatřena pálenou střešní krytinou, jak dokládají nálezy rozbitých prejzů v suťovém kuželu pod donjonem na východním svahu.

Zajímavým aspektem je rovněž skutečnost, že v rámci panství koexistoval hrad s nedalekou tvrzí v Kanicích, výslovně připomínanou roku 1382.⁶ Archeologické nálezy z povrchových sběrů dokládají, že hrad byl aktivně využíván až do období svého zániku požárem.⁷

Poznámky: 1) Durdík, T. – Bolina, P.: Středověké hrady v Čechách a na Moravě. Praha 2001, s. 35–36. 2) Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého IX. Domažlicko a Klatovsko. Praha 1893, s. 126–127. Dále blíže k historii např. Procházka, Z. – Ptáková, M.: Kanice. Kapitoly z historie a současnosti obce pod Netřebem. Domažlice 2015, s. 7–8. 3) Je možné, že další prosvětlovací otvory mohly být součástí východní, dnes zřícené

zdi. 4) Kastl, P.: Příspěvek k otázce vnitřního uspořádání podlaží v donjonu hradu Pajreku. Hláška XXIX, 2017, č. 4, s. 50. 5) Durdík, T. – Sušický, V.: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy. Praha 2005, s. 123–124. 6) Kolektiv autorů: Encyklopedie českých tvrzí II. Praha 2000, s. 283. 7) Nálezy jsou uloženy v depozitu ZČM v Plzni.

Obr. 8: Netřeb (okr. Domažlice) – okenní špaleta (blíže k jihozápadnímu rohu) v západní obvodové zdi v úrovni druhého podlaží. Vlevo bližší, vpravo vzdálenější od jihozápadního rohu (foto autor 2017).

Sídlo šlechty ve Smržovicích

Petr Rožmberský

Ve vsi Smržovicích (okr. Domažlice) v minulosti sídlila drobná šlechta. Její sídlo zvané tvrz nebo zámek se v Encyklopedii tvrzí nevyskytuje,¹⁾ je však zaznamenáno v soupisu panských sídel na Plzeňsku.²⁾ Tento příspěvek se pokusí dosavadní znalosti o smržovickém sídle a jeho obyvatelích uspořádat a rozšířit.

Ves Smržovice

První zmínka o Smržovicích se dochovala v berním rejstříku Plzeňského kraje z roku 1379. Tehdy byla ves Příchovice (u Přeštic, okr. Plzeň-jih) majetkově rozdělená. Jeden díl byl Zdeborův, který měl majetek ještě v Loučimi, Slavíkovcích, Modlíně a Smržovicích. Paušál berně z jeho majetku činil poměrně hodně – dvacet hřiven stříbra.³⁾ Zdebor byl zřejmě předkem Příchovských z Příchovic znamení tří husích krků – viz dále.

Roku 1459 byla po zemřelém Kunce z Blížejova provolána v Domažlicích královská odúmrť a její majetek ve vsi Libkově (necelé 3 km vzdušnou čarou od Smržovic) tvořený čtyřmi poddanskými dvory osazenými a dvěma pustými, lesy Dvě hůrky a Sovinec a zahradou řečenou Trávník pod Libkovem, daroval panovník Janovi staršímu ze Smržovic za jeho služby. Jan byl uveden v držení tohoto majetku roku 1460.⁴⁾ Je možné předpokládat, že sídlil ve Smržovicích (predikát byl tehdy vlastně adresou). Jan mladší ze Smržovic zemřel zřejmě bez potomků v roce 1483 a jeho majetek byl jako královská odúmrť darována Janovi z Kněžic.⁵⁾

Zdá se, že někdy poté byly Smržovice připojeny k panství hradu Rýzmburku – roku 1508 k němu náležela mimo jiné také ves Smržovice.⁶⁾ Panství pak bylo různě děleno a část Smržovic se dostala Jindřichovi Švihovskému z Rýzmburka, který ji držel ke tvrzí Úsilovu. Někdy před shořením zemských desek pak statek Úsilov (i s pustými vesnicemi Libkovem a Vílovem a s částí Smržovic) prodal Zdeborovi Příchovskému z Příchovic a po jejich obnovení uvedený majetek roku 1545 vložil znovu do desek zemských Zdeborovu synu Jindřichovi.⁷⁾ Jak se dozvídáme z dopisu Zdeňka Lva z Rožmitálu, držel urozený vladyka Jindřich Příchovský z Příchovic a na Úsilově už roku 1533 v zástavě za dluh Viléma z Rýzmburka vsi Libkov, Dobříkov a Smržovice s popluzím (tj. dvorem).⁸⁾ Jindřich pak roku 1559 ve své závěti odkázal statek Úsilov synovi Janovi (příslušenství není vyčteno).⁹⁾ V závěti bezdětného Jana z roku 1571 se ve výčtu příslušenství statku Úsilova prý již část Smržovic neuvádí,¹⁰⁾ avšak když po jeho smrti roku 1574 Úsilov ujala jeho manželka Anna z Vidršperku, patřila k Úsilovu stále i část Smržovic.¹¹⁾ V urovnání pře o dědictví z roku 1577 se ale již o Smržovicích opravdu nehovoří.¹²⁾

Při prodeji rýzmburského panství (1558) je opět jeho příslušenstvím ves Smržovice „co tam má“.¹³⁾ To znamená, že šlo jen o část vsi. Až roku 1581, když bylo rýzmburské panství děleno mezi Gutštejny, poznáváme rozsah rýzmburského dílu Smržovic – jednalo se o tři selské dvory.¹⁴⁾ Když roku 1676 panství Rýzmburk, Kout a Zahofany získal Volf Maxmilián z Lamingu a Albenreitu, stále k němu náležely tři dvory ve Smržovicích (Šebestiána Votruby, Jana Bílka a Bartoloměje Bureše),¹⁵⁾ podobně jako při koupi panství hrabětem Stadionem roku 1697.¹⁶⁾ Část vsi Smržovic patřila

k panství Kout a Trhanov do konce patrimoniálního období.¹⁷⁾

Statek Smržovice

Od poloviny 16. století byl ve Smržovicích samostatný zemskodeskový statek, na kterém seděli vladkové Příchovští z Příchovic.¹⁸⁾ Jan Příchovský v roce 1550 koupil od Viléma Švihovského z Rýzmburka a ze Švihova a na Dobříšské celou ves Dobříkov, ve vsi Smržovicích kmetčí (tj. poddanské) dvory „což tu má“, a taktéž v Libkově kmetčí dvory „což tu má“ s příslušenstvím (patrně podíl z rýzmburského panství) za 230 kop českých grošů.¹⁹⁾ Část patřící k Úsilovu byla zřejmě přikoupena někdy mezi léty 1574–1577 (viz výše; třetí část nadále náležela k Rýzmburku).

Kdo však byl oním kupcem? Rod Příchovských z Příchovic byl velmi rozvětvený. V jejich genealogii se uvádí, že po Janovi ze skočické pošlosti zůstali synové Jan a Vojtěch, z nichž Jan koupil roku 1550 Smržovice a Dobříkov a pak Chlumčany, které byly roku 1560 vloženy do desek zemských jeho synu Drslavovi.²⁰⁾ To by znamenalo, že roku 1550 nebyl kupcem bezdětný Jan Příchovský na Úsilově, ale jiný Jan z rozrodu Příchovských. Podle genealogie měli být bratřenci. Dále se zde praví, že pošlost smržovská pocházela „snad“ od „svrchupsaného“ Jana, který roku 1550 koupil Dobříkov a Smržovice.²¹⁾

V roce 1566 se účastnil mustrunku krajské hotovosti (něco mezi přehlídkou a mobilizací) také rytíř Vojtěch Příchovský z Příchovic a v „Smečovicích“.²²⁾ Jde evidentně o špatné čtení Smržovic. Zdá se velmi pravděpodobné, že Vojtěch byl bratrem výše uvedeného Jana. Roku 1579 je mezi dlužníky berně jmenován Vojtěch Příchovský z Příchovic a ve Smržovicích.²³⁾ Ještě roku 1588 byl Vojtěch Příchovský na Smržovicích potřebován jako svědek.²⁴⁾

Jeho syn Bernard Příchovský a v Smržovicích byl roku 1592 obeslán k soudu od Adama Koce z Dobrše a na Mileticích, že jeho poddaného v Libkově konvicí „v tvář uhodil a okrvavil“.²⁵⁾ Zdá se, že Vojtěchovi synové se rozdělili a Jan Příchovský a na Smržovicích roku 1603 odvedl berně ze tří poddaných a komína (svého sídla?) a Bernard Příchovský a v Dobříkově jen z jediného poddaného.²⁶⁾ Dobříkovem se budeme zabývat později. Při podobném placení berně v roce 1615 ji už odváděl Jan Příchovský z Příchovic a na Smržovicích jen ze dvou poddaných,²⁷⁾ tak jako v roce 1620.²⁸⁾

Rytíř Jan starší Příchovský se účastnil stavovského povstání, po jeho porážce na Bílé hoře byl v roce 1623 odsouzen k manství²⁹⁾ a zemřel v roce 1626. Léno po jeho smrti přijali dědici – jeho syn Václav Vojtěch s bratry Jindřichem a Markvartem – na statek Smržovice (dvůr a díl vsi ve Smržovicích a dvůr ve vsi Dobříkově se dvěma výsadními krčmami a příslušenstvím). Statek byl pak propuštěn z manství v roce 1650.³⁰⁾

Jan zřejmě zdědil dobříkovský statek po příbuzných. Statek Smržovice po něm ujal syn Václav Vojtěch (1628),³¹⁾ který uvedeného roku přislíbil zůstat katolíkem.³²⁾ Do rozrodu neumíme zařadit Heřmana Příchovského z Příchovic a na Smržovicích, který se roku 1629 nedostavil před komisi, která mu měla vyměřit pokutu za udělení

„pardónu“ za jeho podíl na povstání; posel, který přinesl obsílku do sídla ve Smržovicích, si poznamenal, že nebyl doma a tak obeslání zanechal na stole a na důkaz, že tam byl, si vyřízl ze dveří dvě třísky.³³⁾

V roce 1635 byl Jindřich Příchovský z Příchovic na Smržovicích žalován kvůli dlužnému obilí.³⁴⁾ Roku 1636 žaloval Jindřich Vlasatý z Domaslavi a v Loučimi na Jindřicha Příchovského, že v jeho bytu v Loučimi pobídl jeho bratra Burjana ke hře v karty, pohádal se s ním, vyběhl z domu a Jindřichovi Vlasatému řekl, že je lehkomyšlný.³⁵⁾ Nevole mezi nimi pokračovala a na konci roku 1636 zase Jindřich Příchovský a na Smržovicích žaloval Jindřicha Vlasatého a v Loučimi, že když přijel do kostela v Loučimi se svou manželkou Evou Alenou, Vlasatý ho po mši pozval do svého příbytku, kde mu Vlasatý začal vyčítat, že mu konvici piva „splnití nechtěl“. Příchovský si tedy nechal přistavit sáně a odcházel, když ho náhle zezadu Vlasatý popadl a dvakrát na něm roztrhl kožich. Když už seděl v saních, Vlasatý přiskočil, chytil ho za vlasy a ze saní strhl. Spor probíhal ještě v roce 1637,³⁶⁾ ale jak dopadl, nevíme.

V roce 1639 měl Jindřich Příchovský koupit díl dvora v Bukové a třetinu vsi Loučimi.³⁷⁾ Tady asi došlo k omylu v dataci, neboť Jindřich koupil od bratrů Jana Markvarta a Oldřicha Chlumčanských z Přestavlk díl statku Bukové (s částí Loučimi) roku 1637 a pak roku 1649 koupil další část statku Bukové (s třetinou Loučimi) od Jindřicha Vlasatého z Domaslavi na Loučimi. Jindřich Příchovský na Smržovicích si pak roku 1650 tyto dvě smlouvy nechal zapsat do desek zemských.³⁸⁾ Roku 1643 se Jindřichovi Příchovskému ze Smržovic a jeho manželce Evě narodila dcera.³⁹⁾

Roku 1648 je v klatovských matrikách jako svatební svědek zaznamenán urozený a statečný rytíř, pan Jindra Příchovský ze Smržovic, který se v roce 1652 jako Jindra Maxmilián Příchovský ze Smržovic a na Smržovicích (zřejmě podruhé) oženil s Marianou Maxmiliánou, dcerou Viléma z Klenové a z Janovic.⁴⁰⁾ Ovšem již v září 1652 sepsal ve svém smržovickém sídle Jindřich Příchovský z Příchovic a na Smržovicích závěť, jíž odkázal čtvrtinu svých (nejmenovaných) statků (nemovitostí) a polovinu svršků a nábytků (movitého majetku) manželce, kterou jakožto nevlastní matku učinil poručníci svých nezletilých dětí – Jana Zdeboru, Adama Vojtěcha a Judity Ludmily Markéty. Závěť byla vložena do desek zemských na žádost jeho tchána v listopadu 1652,⁴¹⁾ tedy zřejmě po Jindřichově smrti.

K roku 1654 je v berní rule jako jeho majitel uveden Maxmilián Příchovský. Měl by to být stále ještě Jindřich Maxmilián, který však již nebyl mezi živými. Statek se skládal z třetího dílu Smržovic (dva sedláci, chalupník a čtyři tzv. zahradníci), druhého dílu Loučimi (10 sedláků, chalupník, dva zahradníci), z Dobříkova (dva chalupníci, tři zahradníci) a z Branišova (čtyři sedláci, dva chalupníci).⁴²⁾ Dominikál, tedy vrchnostenské dvory apod., do berní ruly nebyly pojaty.

V roce 1663 již byli oba synové Jindřicha Příchovského dospělí a dělili se o dědictví po otci. Starší Jan Zdebor Příchovský na Smržovicích a Dobříkově majetek dílčími cedulemi rozdělil na dva díly. K prvnímu dílu smržovskému přidělil poplužní dvůr ve Smržovicích s polnostmi, loukami, potoky, rybníčky, lesy, polovinu pivovaru a výsadní krčmu tamtéž, ovčín nad Smržovicemi, tři sedláky a čtyři chalupníky (z toho dva pustí) ve Smržovicích, tři sedláky-láníky (z toho dva pustí), pět pololáníků, dva cha-

lupníky a polovinu šenku ve výsadní krčmě v Loučimi, s platy a robotami. Také však určité dluhy po otci. Matce podle otcovy závěti patří čtvrtina statku a polovina svršků, sestře 100 dukátů. Protože si dílčí ceduli s prvním dílem vložil do zemských desek Adam Vojtěch Příchovský, připadl zřejmě jemu.⁴³⁾ Od statku Smržovice byl tedy oddělen druhý, tzv. dobříkovský díl – někdy se uvádí, že to bylo roku 1665,⁴⁴⁾ ale spíše od po roce 1668 (viz dále).

V roce 1668 zažaloval Jan Jiří z Žeberka na Zdeslavi Adama Albrechta Příchovského z Příchovic a na Smržovicích. Vinil jej z výtržnosti – poslal k žalovanému své poddané lidi s cedulí řezanou (pokus o smír před tím, než podá žalobu, v tomto případě kvůli neodůvodněnému stálému nářku – obviňování, utrhaní na cti). Když přišli na jeho statek Smržovice, nenadále na jednoho z nich Příchovský učinil útok a bil jej holí tak, že se zlámala, od čehož měl poddaný veliké modřiny a trpěl bolestí. Podle zřízení zemského měl zaplatit pokutu 20 kop českých grošů.⁴⁵⁾ Adam Albrecht je zřejmě zmíněným Adamem Vojtěchem – latinský ekvivalent jména Vojtěch je Adalbert, zkráceně Albert, Albrecht. Adam Vojtěch zemřel před rokem 1685, Jan Zdebor v uvedeném roce 1684.⁴⁶⁾

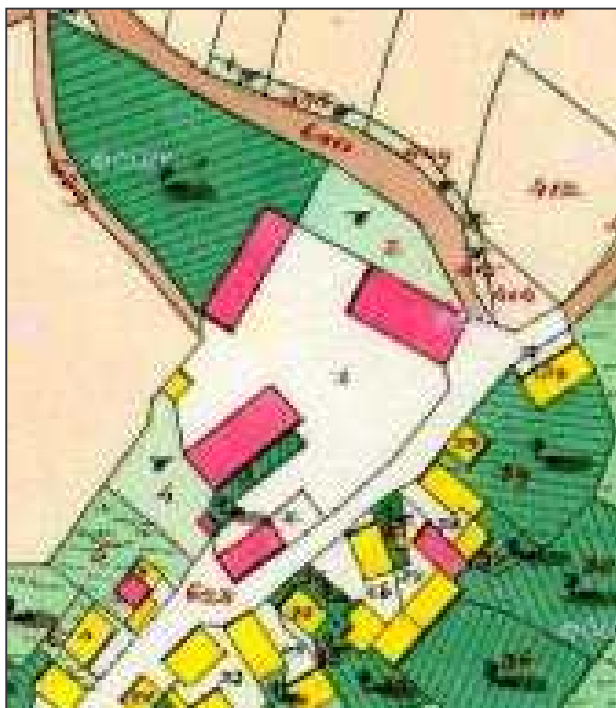
Smržovice 1764–1768. V severní části jsou dobře patrné objekty velkého dvora (<http://mapire.eu>).

Loučimské matriky pak zaznamenaly k roku 1689 jako kmotry urozené panny Evičku a Annu Příchovské z Příchovic a na Smržovicích.⁴⁷⁾ Roku 1691 Kateřina Veronika, vdova po Adamu Vojtěchovi Příchovském (již znovu provdaná) spolu s dcerami Annou Františkou a Evou Juditou Příchovskými prodala statek Smržovice s poplužním dvorem, panským sídlem, pivovarem a dalším příslušenstvím za 7650 zlatých Janu Václavovi Příchovskému, synovi zemřelého manžela, synovi také již zemřelého Jana Zdeboru na sousedním Dobříkově. Protože ještě nebyl dospělý, zastupovala jej poručnice – jeho matka Alžběta Sidonie Příchovská, rozená Hejdová z Lovčic.⁴⁸⁾ Tak byl statek Smržovice připojen ke statku Dobříkov, při kterém zůstával do roku 1711 a pak byl odprodán – roku 1712 se tu narodila první a roku 1714 druhá dcera urozeného a statečného rytíře, pana Václava Josefa Pikharta ze Zeleného Údolí, pána na Smržovicích a jeho manželky Kateřiny, rozené Kocové z Dobříš. Vím se, že Václav Josef držel Přestanice, Drslavice a potom Milhostice; jeho držba Smržovic je neznámá.⁵¹⁾

Uvádí se, že roku 1721 Příchovští prodali Dobříkov se Smržovicemi k chudnickému černínskému panství, od něž je odkoupil Rudolf Kořenský z Terešova a roku 1739 se statek Smržovice nakrátko opět osamostatnil v rukou Hubaciů z Kotnova. Okolo poloviny 18. století pak byl připojen ke statku Běhařov.⁵²⁾ Již víme, že už od roku 1712 neměly statky Dobříkov a Smržovice stejné majitele. Informace o Rudolfovi Kořenském jakožto majiteli statku Smržovic se zdá být nepravděpodobná. Rudolf Kořenský, c. k. rada a místokancléř, dědičný korouhevník z panského stavu, žijící na Moravě, do roku 1739 držící Smržovice,⁵³⁾ jen těžko mohl mít zájem o stateček Smržovice na Domažlicku. Zdá se být daleko pravděpodobnějším, že se jednalo o moravské lokality Dolní/Horní Smržov či o Smržovec.

Bylo to však ještě složitější – v polovině 18. století byl majitelem statku Libkov-Běhařov (od 1738⁵⁴⁾) Ludvík Jan Hubatius z Kotnova, který držel také 2. díl statku Smržovice (od 1739⁵⁵⁾); byl spojen s 1. dílem statku roku 1786 Emanuelem Hubatiem z Kotnova.⁵⁶⁾ Předchozí majitele prvního ani druhého dílu smržovického statku se nepodařilo dostatečně objasnit, ale v matrikách jsou lidé ze Smržovic (pomineme-li tři sedláky poddané k Trhanovu či Koutu), poddaní k Chudenicím (1735–1739), od roku 1740 k Běhařovu.⁵⁷⁾

Ludvík Hubatius se usadil v Klatovech, kde byl konšelem a císařským rychtářem; jeho syn Ludvík byl rytmistrem a před rokem 1751 si koupil statky Libkov a Smržovice. Opět jeho syn Emanuel držel Běhařov, Smržovice, Loučim a Libkov.⁵⁸⁾ Podle matrik se Ludvíku Janovi Hubatiusovi a jeho manželce Josefě narodil potomek roku 1739 v Běhařově na zámku. To byl zřejmě otec – rychtář. Jeho stejnojmennému synovi – rytmistrovi se s manželkou Kateřinou taktéž v Běhařově rodily děti v letech 1754, 1756, 1757, 1758, 1760, 1761, 1762, 1766, 1767 a 1770. Do konce otcova života byl rytmistr titulován jako „spolupán“ na Běhařově, od roku 1761 jako pán na Běhařově, Libkově, Loučimi a Smržovicích.⁵⁹⁾ Hubatiusové tedy evidentně na

Smržovice 1837. Zámek vystupuje ke středu nádvoří poplužního dvora (citace v pozn. 75).

Smržovicích nesídlili. Tedy až na zřejmě nedlouho trvající epizodu – roku 1745 se oženil urozený pan Karel Alexius Hertzebon z Ritterštajnu, lajtnant, s Dorotou, dcerou Ludvíka Hubatia královského rychtáře města Klatov a pána na Běhařově, Smržovicích a dalších statech. Tchán nejspíše postoupil zeti a dceři k užívání statek Smržovice, neboť roku 1751 ve Smržovicích zemřelo dítě Karla Alexia Hertzebona „toho času pána na Smržovicích“.⁶⁰⁾ Jak dlouho zde Hertzebon s Hubatiusovou žili, není známo.

V roce 1789 byly Smržovice se zámečkem součástí statku Libkov a Běhařov Ludvíka Hubatia. Bylo v nich 19 poddanských usedlostí, z nichž však část stále patřila k panství Kout (Rýzmbek).⁶¹⁾ Před koncem patrimoniálního období v roce 1839 statek „Libkov nebo Běhařov, Loučim a Smržovice“ náležel Františku Václavu Veithovi. Ve vsi Smržovicích bylo 28 domů (z nich 8 náleželo k panství Kout a Trhanov), malý zámek, poplužní dvůr, opodál mlýn a cihelna.⁶²⁾

Vrchnostenské sídlo ve Smržovicích

Uvádí se, že Příchovští si ve Smržovicích v 16.⁶³⁾ nebo v 17. století postavili malou tvrz.⁶⁴⁾ Popis vrchnostenského sídla je obsažen v dílčí ceduli z roku 1663, kdy sídlo není nazýváno tvrzí, ale poplužním dvorem, který kastelologie nazývá dvorem rezidenčním:

„Dvůr poplužní ve vsi Smržovicích dobře vystavený se vším v něm obsaženým stavením, jakž následuje: předně světnici velkou ode zdi při zemi vystavenou, při ní kuchyně klenutá též při zemi, do kteréž se skrze světnici chodí, a dům při tom. It. [tj. Item – také] světničku malou, do níž z nadepsané světnice velké se chodí, v kteréž já [tj. Jan Zdebor] nyní zůstávám, a v též také pokudž by druhý díl dobříkovský mně za díl můj se dostal, byt svůj, jako i s spižírnou, do které se skrze kuchyni chodí, a maštal tu, v které nyníčko[sic!] koně mé jsou, do rozebrání dílův našich bratrských, a navrácení mne spátkem [tj. nazpět] cedula mé dílčí do čtyř neděl pořád zběhlých, toho všeho bez překážky bratra mého abych užil, sobě vymlouvám [tj. vymíňuji]. Pakliby bratru mému [tj. Adam Vojtěch] nadepsaný díl druhý se dostal, též do čtyř neděl pořád zběhlých, jak nahoře dotknuto jest, ta světnice hořejší, v které nyníčko lůhá i s komorou za ní a maštal ta, kde koně jeho nyníčko jsou, jemu zanechána býti má. It. světnici nad sklepem, v kterémžto lůšek [tj. malý loch – sklep] pro piva klenutý jest, i s týmž lůškem klenutým, též komoru při té světnici. It. světnici v domu vnově vystavenou, však nedospravenou. It. při též světnici spižírna, do níž se skrze kuchyni chodí, a mně nahoře psaným způsobem do čtyř neděl zanechána býti má.

It. ve dvoře při vratech velkou komoru a při ní maštal pro koně jízdné. It. druhou maštal pro koně. It. maštal pro voly a nad týmiž dvěma maštalemi starou sýpku. It. chlév pro dobytek hovězí. It. dva chlévy pro skot sviňský. It. stodolu hořejší. It. stodolu dolejší od kamene vystavenou. It. polovici pivovaru, pánvi, spilky, hvozdu, sladovny, štoku humna a všeho nádobí pivovarského a polovici piv vaření a sladu dělání. It. polovici studnice, z kteréž se voda pro piv vaření a obilí na štoku močení k pivovaru užívá“.⁶⁵⁾

Nad spilkou, hvozdem a sladovnou byly sýpky, na opravy jejichž střech měl držitel druhého dílu přispívat třetinou. Rok od rozdělení pak zde mohl užívat hořejší sýpku pro obilí a slad. K prvnímu dílu byla přidělena také mlíčnice „nad sady“, z níž se vede voda troubami skrze

Smržovice – na této zahradě stával zámek (<https://mapy.cz – panorama>).

štěpnice do dvora – jedna štěpnice začíná u vrat, jimiž se jezdí ze vsi do dvora, ohrazená roubením, v níž je dostatek různého ovocného stromoví a také zahrada pro kuchyňské věci „velmi pohodlná“. Druhá štěpnice je za dolejší stodolou, ohrazená zdí „a na díle hradbou a roubením“ s dostatkem stromů „jabloňových, hruškových, švestkových, slívových, bílých i černých višň“ a je v ní také pustá chmelnice. K prvnímu dílu se také přiděluje ovčín „od kamene dobře vystavený“ s ovčáckou chalupou na 800 ovcí, který bude rok od rozdělení užíván společně.⁶⁶⁾

„O domácí svršky a nábytky, o ložní a vinuté šaty, lžice stříbrné, cínové mísy, talíře i všelijaké dřevěné nádoby, též o vozy, pluh, řetězy železné, sekery, lopaty, motyky a jiné hospodářské věci od železa, tolikéž stoly, stoličky a almáry, jež by vezděné nebyly, provazy a jiné věci, i o kuchyňské nádoby, které se na našich obou dvorech nachází, o dobytek, voly, po sražení těch, které bratr mladší prodal, též o krávy, svině, prasata, slepice, kuřata, indiánské mladé i staré kohouty [tj. krocany], krůty a ličky [tj. kachny], o to se máme spravedlivě rozdělit.“⁶⁷⁾

Z roku 1738 pochází další popis sídla ve Smržovicích, vzniklý při odhadu černínských statků věřitelům.⁶⁸⁾ Bylo nazývané tvrzí a vystavěné celé z kamene, kryté šindelem. Ze síně se vcházelo vlevo do dvou pokojů, dvou komor a sklepa, vpravo do pokoje a komory, pod nimiž byly dva sklepy. Nad pokoji byly ještě sýpky. Klenutá kuchyně stála naproti, stáje na místě, kde kdysi stával pivovar.⁶⁹⁾ Zdá se, že z obytných prostor v patře zmíněných roku 1663 (viz výše přízemní prostory „při zemi“ a „světnice hořejší“ s komorou v patře) byly zřízeny sýpky nad pokoji. Nově byla vystavěna samostatná kuchyně, zrušen byl pivovar.

V roce 1767 se ve Smržovicích stali otci dva zedníci, poddaní k Běhařovu.⁷⁰⁾ Předtím ani potom se zedník žijící ve Smržovicích v matrice nevyskytuje. Zdá se, že probíhala přestavba zdejšího sídla na zámek, i když k tomu v té době historie neshledává důvod. Zedníci zde zřejmě působili delší dobu i s rodinami. Malý zámek je připomínán ještě roku 1839 (viz výše). Stál prý na severním okraji vsi na mírném návrší, kde později vznikl kamenolom, takže po něm nezůstaly žádné stopy.⁷¹⁾ Ovšem znalec Domažlicka a Kdyňska říká, že areál bývalé tvrze/zámku a dvora je v severní části vsi (uprostřed bývalého dvora je rybníček), kde ze staré zástavby přežívají čp. 14 a 29. Zámek stával v zahradě naproti čp. 29, kde jsou patrné terénní nerovnosti.⁷²⁾ To se zdá pravděpodobnější, neboť čp. 14, 29 a rybníček jsou v severní části staré vsi.

Müllerova mapa Čech z roku 1720 ke Smržovicím značku pro zámek ještě neumístila.⁷³⁾ Rozsah smržovického

dvora je znázorněn na nepřesné mapě I. vojenského mapování (1764–1768),⁷⁴⁾ na císařském otisku mapy stabilního katastru z roku 1837 můžeme identifikovat zámek jako obdélný objekt vystupující ke středu nádvoří poplužního dvora. Již tehdy ještě více na sever existoval kamenolom s několika objekty,⁷⁵⁾ které byly potom omylem vydávány za severní okraj vsi, kde měl stát zámek, zničený lomem.

Poznámky: 1) Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí I. Praha

1998; Encyklopedie českých tvrzí III. Praha 2005. 2) Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006, s. 221. 3) Emler, J. (ed.): Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag 1876, s. 11. 4) Friedrich, G. (ed.): Čtvrtá kniha provolací desek dvorských z let 1453–1480. In: Archiv český XXXVII/2. Praha 1941, s. 1083–1084. 5) Bělohávek, M. a kolektiv: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 310. 6) Sedláček, A.: Hrad, zámek a tvrz Království českého IX. Praha 1893, s. 66. 7) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha 7, fol. E24 (dále jen NA DZV, č. knihy a folium). 8) Dvorský, F. (ed.): Dopisy Zdeňka Lva z Rožmitálu 1508–1535. In: Archiv český XII. Praha 1893, s. 150. 9) NA DZV 13, fol. F15 a n. 10) Citace v pozn. 6, s. 57. 11) Profous, A. – Svoboda, J.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny IV. Praha 1957, s. 121. 12) NA DZV 63, fol. A1 a n. 13) NA DZV 4, fol. G11–G12. 14) Citace v pozn. 6, s. 69–70. 15) NA DZV, kniha 30, fol. O30. 16) Citace v pozn. 6, s. 72. 17) Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt VII. Prag 1839, s. 97, 121. 18) Citace v pozn. 5, s. 310. 19) NA DZV 9, fol. D10v. 20) Šek [Sedláček, A.]: Příchovský z Příchovic. In: Ottův slovník naučný XX. Praha 1903, s. 680. 21) Citace v pozn. 20, s. 680, 681. 22) Renner, J. (ed.): Šlechta Plzeňského kraje v půli XVI. století, Časopis Společnosti přátel starožitností XVIII/1970, s. 109. 23) Úlovec, J. (ed.): Rejstřík dlužníků berně z roku 1579. In: Tábořský archiv 7/1995–1996. Tábor 1996, s. 164. 24) Národní archiv Praha, Kartotéka Augusta Sedláčka, skřín A, řada A09, zásuvka A09B, lístek 638 (dále jen NA KAS a zkratky). Dostupné na: <http://www.augustsedlacek.cz>. 25) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1206. 26) Marat, F. (ed.): Soupis poplatnictva 14 krajův Království českého z r. 1603. Praha 1898, s. 59, 57. 27) Sedláček, A. (ed.): Rozvržení sbírek a berní z 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné. Praha 1869, s. 52. 28) Pešák, V. (ed.): Berní rejstříky z roku 1544 a 1620. Praha 1953, s. 124. 29) Bílek, (ed.): Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha s. 444. 30) Citace v pozn. 29, s. 444. 31) Citace v pozn. 20, s. 681. 32) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1273. 33) Citace v pozn. 29, s. 444. 34) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1310. 35) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1312. 36) NA KAS, s. C, ř. C02, z. C02A, l. 239. 37) NA KAS, s. B, ř. B05, z. B05C, l. 1341. 38) NA DZV 305, fol. P7 a n., fol. P10 a n. 39) Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sbírka matrik, římskokatolická fara Kdyně, kniha 1, s. N80 (dále jen SOA SM, fara, č. knihy a lokační údaj). Dostupné na:

<http://www.portafontium.eu>. **40)** SOA SM Klatovy 1, s. 1, 12. **41)** NA DZV 151 Q 5v. **42)** Doskočil, K. (ed.): Berní rula 2 – popis Čech r. 1654 I. Praha 1953, s. 473. **43)** NA DZV 72, fol. P5v a n. **44)** Bystrický, V. a kolektiv: Státní oblastní archiv v Plzni – průvodce po archivních fondech 3. Praha 1976, s. 216. **45)** Národní archiv Praha, fond Komorní soud, inv. č. 78, fol. 307v–308. **46)** Citace v pozn. 20, s. 681. **47)** SOA SM Loučim 1, s. 27, 29. **48)** Citace v pozn. 20, s. 681. **49)** Za výpisek z NA DZV 401, fol. Q30v děkuji V. Jíchové. **50)** SOA SM Loučim 2, s. 105, 128. **51)** Sčk [Sedláček, A.]: Pikhart ze Zeleného Údolí. In: Ottův slovník naučný XIX. Praha 1902, s. 733. **52)** Citace v pozn. 5, s. 310. **53)** Sčk. [Sedláček, A.]: Kořenský z Terešova. In: Ottův slovník naučný XIV. Praha 1899, s. 833. **54)** Citace v pozn. 42, s. 464. **55)** Citace v pozn. 42, s. 455. **56)** Citace v pozn. 44, s. 213. **57)** SOA SM Loučim 3, např. s. 17, 79, 102, 217; Loučim 4, s. 1 a n. **58)** Klř. [Kolář, M.]: Hubatius

z Kotnova. In: Ottův slovník naučný XI. Praha 1897, s. 816. **59)** SOA SM Loučim 3, s. 180, Loučim 4, s. 236, Loučim 5, s. 22–23, 40, 55, 94, 127, 188, 220, 276. **60)** SOA SM Loučim 4, s. 277, 439. **61)** Schaller, J.: Topographie des Königreichs Böhmen XII. Prag und Wien 1789, s. 47. **62)** Citace v pozn. 17, s. 93–94, 97, 121. **63)** Citace v pozn. 2, s. 221. **64)** Citace v pozn. 5, s. 310. **65)** NA DZV 72, fol. P6–P6v. **66)** NA DZV 72, fol. P7–P7v, P11v, P15v. **67)** NA DZV 72, fol. P16–P16v. **68)** NA KAS, s. D, ř. D04, z. D04A, l. 936. **69)** Citace v pozn. 5, s. 310. **70)** SOA SM Loučim 5, s. 215, 217. **71)** Citace v pozn. 5, s. 310. **72)** Procházka, Z.: Domažlicko a Kdyňsko. Historicko-turistický průvodce č. 5. Domažlice 1990, s. 94. **73)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 16. **74)** <http://mapire.eu>. **75)** <http://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Smržovice.

Roubený zámek Lhotka

Petr Rožmberský

Roubené stavby šlechtických sídel nebyly zdaleka tak časté jako stavby zděné, ale existovaly. Například hrad Malšín (okr. Plzeň-sever) ze 13. století byl podle dosavadního poznání nejspíše dřevěný,¹⁾ je dochován projekt na dřevěnou tvrz z 16. století,²⁾ a dokonce se zachoval v jádře fary v Nových Mitrovicích (okr. Plzeň-jih) dřevěný lovecký zámek snížený o patro.³⁾ Podobných objektů bude jistě více, ale zase se jich vzhledem k poměrně snadnému zániku požárem mnoho neuchovalo.

Takovým nedochovaným objektem je také barokní roubený zámek ve vsi Lhotce (obec Ostrovec-Lhotka, okr. Rokycany). Z encyklopedických prací týkajících se panských sídel si lokality povšimly Hradky nakladatelství Svoboda,⁴⁾ soupis tvrzí rokycanského okresu⁵⁾ a naposledy soupis panských sídel Plzeňska.⁶⁾ Historie Lhotky (Lhotky pod Královstvím, Terešovské Lhotky) je poměrně nejasná a spleť. Ve 14. století náležela k blízkému Ostrovcu a byl tu poplužní dvůr. Další osudy nejsou známy. V 17. století náležela Lhotka ke statku Hřešihlavy.⁷⁾ Dále podrobněji historii Lhotky zpracoval ve 30. letech 20. věku místní kronikář František Kubík, bádající i v pražských archivech. Domníval se, že po odloučení od Ostrovice vznikla ve Lhotce tvrz, ale její držitelé nejsou známi. Statek Hřešihlavy Běšínů z Běšin byl v 17. století tvořen mimo Hřešihlav

Prašným Újezdem, Terešovem a Lhotkou. Na přelomu 17. a 18. století Běšínové odprodali Terešov a Lhotku, která byla po roce 1715 od Terešova oddělena a 1725 vzniká samostatný zemskodeskový statek Lhotka Strojeticckých ze Strojetic, kteří si tu vystavěli při panském dvoře zámeček z tesaných borových dřev s mansardou, pavlačí a věžičkou. K roku 1728 jsou známi majitelé Lhotky – Arnošt Strojeticcký ze Strojetic a jeho manželka Barbora Dejmová ze Strážce, stavebníci uvedeného zámku, v němž bydleli. Roku 1738 Arnošt přikoupil Terešov, kam se přestěhoval a Lhotku k němu připojil.⁸⁾ Podle encyklopedií to bylo roku 1737.⁹⁾ Jinde se dočteme, že jejich syn Karel Strojeticcký obdržel od otce Lhotku, ale zemřel ještě před ním (Antonín Arnošt †1772). Karel měl za manželku Marii Zuzanu Wolfingerovou z Wolfsberku, jejich syn Karel Josef je připomenut roku 1795.¹⁰⁾

Při křtech v kostele ve Drahoňově Újezdě, kam byly Terešov i Lhotka přiřazeny, kmotroval Karel Strojeticcký již roku 1732, aniž by bylo uvedeno jeho sídlo. Když tamtéž kmotrovala roku 1733 jeho matka Barbora Strojeticcká, byla označena jako paní na Terešově.¹¹⁾ Toho roku tedy již zřejmě bydlela se svým manželem v terešovském zámku a výše uvedená kronikářova zpráva o koupi Terešova je mylná.

Jestliže tedy Karel obdržel od otce Lhotku jako jakýsi úděl,¹²⁾ mohl na tamním dřevěném zámku žít po roce 1745, kdy ještě kmotruje jako urozený a statečný rytíř pan Karel Strojeticcký ze Strojetic a na Terešově. 15. března 1750 je totiž označen jako pán na Lhotce. Vznik údělu je možné předpokládat v souvislosti s tím, že se Karel Strojeticcký 28. května 1750 oženil se Zuzanou Wolfingárovou z Wolfspachu (v kapli sv. Vojtěcha v lese na vrchu nad Lhotkou, postavené Arnoštem Antonínem v letech 1734–1738 v místě kaple dřevěné¹³⁾); v listopadu 1751 se pak jeho manželce Marii rozené Wolfingárové narodil ve Lhotce syn pokřtěný 10. dne toho měsíce jmény Karel Josef Jan Ignác Kašpar Václav Martin. Šlo však již o pohrobka, neboť 23. května 1751 Karel Strojeticcký ve Lhotce ve svých 64 letech umírá,¹⁴⁾ ženil se tedy poměrně v pozdním věku.

Ubírají-li se naše úvahy správným směrem, pak byl dřevěný zámek ve Lhotě postaven brzy po roce 1715 (nebo 1725?) a Antonín Arnošt Strojeticcký s manželkou v něm

Lhotka r. 1839. Zámeček je označen číslem stavební parcely 36, kaplička před ním ppč. 37 (viz pozn. 21).

Dřevěný zámek ve Lhotce v poslední fázi své existence podle kresby v obecní kronice (citace v pozn. 8, s. 302).

bydleli do koupě Terešova (před rokem 1732). Druhým obdobím, kdy ve lhoteckém zámku bydlela šlechta, je možné zasadit někam do období po roce 1745 a rokem 1751, kdy Karel Strojetic ký umírá. Poté je možné předpokládat, že byla existence údělu ukončena a Lhotka opět vtělena do statku Terešov.

Ve Lhotce byli zřejmě dříve na poplužním dvoře usazení poddaní – Jan poplužník je připomínán od roku 1633, Martin poplužník od roku 1640, Václav poplužník od roku 1665 nebo Jakub poplužník od roku 1685.¹⁵⁾ Poplužníci ve Lhotce zřejmě drželi nejvíce půdy – platili při sv. Jiří a při sv. Havlu úrok po 4 kopách grošů, tj. dvakrát více než druhý největší poplatník ve vsi.¹⁶⁾ Když se stala Lhotka samostatným zemskodeskovým statkem, byl dvůr opět obnoven jako vrchnostenský pod správou šafáře – např. roku 1737 zemřelo ve Lhotce dítě Jana Plika, šafáře tamního dvora, roku 1748 je zaznamenána lhotecká šafářka, roku 1766 šafář ze Lhotky.¹⁷⁾

V souvislosti s tzv. Raabovou reformou byl posléze poplužní dvůr ve Lhotce zrušen a rozparcelován. Podle některých badatelů se to stalo roku 1817,¹⁸⁾ podle zdejšího kronikáře rozdělení dvora proběhlo v roce 1796 (druhý letopočet bude správný, neboť v roce 1817 již byla raabizace zastavena). Kronikář dále uvádí, že z dvorských budov povstala čp. 18 a 19 z kravínů, čp. 25 ze špýcharu a čp. 26 z ovčína. Dalších několik čísel si postavili emfyteuti – nabyvatelé dříve vrchnostenských pozemků.¹⁹⁾

Zámeček obdržel čp. 1. Roku 1782 jej i se zahrádkou koupila od majitele terešovského statku vdova po myslivci Anna Lenešová za 50 zlatých, roku 1802 za 150 zl. Josef Jeřábek a Barbora rozená Lenešová, kteří přikoupili polnosti, přistavěli k zámečku chlév a přes cestu stodůlku. Roku 1815 převzal majetek v ceně 800 zl. syn Josef. V roce 1827

hospodářství koupili Václav a Rozárie Hůlovi za tutéž sumu, roku 1842 Karel a Anna Lexovi za 1200 zl., následovali Josef a Anna Cimrhakovi, kteří tak asi roku 1866 zde zřídili smíšený obchod, trafikou a pekli chléb. Roku 1880 koupili zámek František a Anna Čihařovi za 3600 zl. Za nich, 28. května 1888 zámek vyhořel. Oheň vypukl v hospodě čp. 5 a celkem shořelo se všemi hospodářskými objekty 9 popisných čísel (mezi nimi i čp. 1) a zvonička.²⁰⁾ V okolí čp. 1 se pak nalézaly při zemních pracích ohořelé trámy ze zámečku.²¹⁾

Na císařském otisku stabilního katastru z roku 1839 vidíme, že stál uprostřed nádvoří mezi dvěma liniemi rozvírajících se již rozdělených hospodářských objektů dvora (i to napovídá, že zaujal místo někdejší tvrze) západně od návsi. Severní z nich je označena jako nespalná (zděná), jižní jako spalná (roubená). Ovšem zámek s průčelím obráceným k jihu na obdélném půdorysu se západním přístavkem je znázorněn jako zděný (nespalný), což mohlo být způsobeno tím, že nebyl rozpoznán použitý stavební materiál. Totéž platí o zvoničce východně od něj, již na návsi.²²⁾ Z téhož roku 1839 pochází popis objektu. Šlo o jednopatrovou stavbu z tesaných borových trámů, zvenčí i uvnitř nahozenou (proto zřejmě označena na mapě jako nespalná), s mansardou a věžičkou, s rákosovými stropy, krytou šindelem. Místnosti: širší síň po celé šířce stavby, napravo větší světnice, za ní menší světnice, vlevo menší světnice, za ní druhá světnice, na konci síně široké schodiště do patra, pod nimi schody do sklepa. V patře: síň, vpravo dvě místnosti, vlevo dvě místnosti (tehdy používané jako sýpka), ze síně dveře na pavlač na severní straně a schody na půdu, vpředu síně sklo (tj. okno), dva komíny. Při zámečku jako přístřešek chlév a při něm chlévce, přes cestu dřevěná stodola krytá došky (následuje i popis zděného domu vystavěného na místě vyhořelého zámku).²³⁾

Kronikář říká, že se nedochovala žádná fotografie lhoteckého zámku, ale podařilo se mu zajistit jeho vyobrazení namalované Jaroslavem Kubíkem podle výkresu Františka Čihaře z čp. 1, žáka měšťanské školy, asi z roku 1891. Jde o pohled na průčelí patrové stavby se třemi osami, dělené římsou, s mansardovou střechou krytou šindelem, s věžičkou a dvěma komíny. Nad dvoukřídlými vchodovými dveřmi je umístěno čp. 1 a nad ním v kartuši snad dvouhlavá orlice. Objekt je opatřen omítkou a není poznat, že je roubený.²⁴⁾ Nad dveřmi bychom očekávali erby sta-

Kaplička ve Lhotce, v pozadí severovýchodní štít čp. 1 v místě zámečku (foto autor 2016).

Jihozápadní průčelí domu čp. 1 ve Lhotce v místě záměčku, vpravo v pozadí kaplička (foto autor 2016).

Pohled na severozápadní nároží domu čp. 1 ve Lhotce na místě záměčku. Je patrné, že stojí na vyvýšeném terénu (foto autor 2016).

vebníků – Strojeticých (parohy) a Dejmů (husa), popřípadě Wolfingárů (ruka držící vlka);²⁵⁾ snad jde o znamení některého z mnoha vlastníků Terešova a Lhotky, následujících po Strojeticých.

Zdá se, že dřevěné panské sídlo bylo vystavěno na místě staré tvrže, respektive na jejích pozůstatcích dochovaných ve dvoře. Dnes na jeho místě stojí dům čp. 1, který využívá starší kamenné základy široké místy až 2,3 m.²⁶⁾

O základech záměčku z velkých kamenů nalezených při kopání vodovodu u pana Barvy se zmiňuje také 2. díl obecní kroniky.²⁷⁾ Pro dřevěný objekt by tak předimenzované základy nebyly budovány, proto je možné předpokládat, že staré zdivo tvrže bylo druhotně využito. Je zajímavé, že na vyobrazení záměčku žádná podezdívka není patrná.

Poznámky: 1) Rožmberský, P. – Novobilský, M. – Mikota, P.: Josefa Milera Neznámé hrady severního Plzeňska. Edice Zapomenuté hrady, tvrže a místa č. 22. Plzeň 1999, s. 9–13. 2) Škabrada, J. – Ebel, M. – Kovář, D.: Projekt dřevěné tvrže z českobudějovického archivu. In: Dějiny staveb 2005. Plzeň 2005, s. 15–20. 3) Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006, s. 162. 4) Bělohávek, M. a kol.: Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 184–185. 5) Anderle, J. – Švábek, V.: Tvrže v rokycanském okrese III. In: Sborník Muzea Dr. B. Horáka v Rokycanech 5. Rokycany 1993, s. 21–22. 6) Citace v pozn. 3. 7) Rožmberský, P.: Města, městečka, hrady, tvrže a vesnice v písemných pramenech 10. – 17. století. In: Rožmberský, P. – Vařeka, P. (ed.): Středověké osídlení Rokycanska. Praha 2013, s. 75–76. 8) Státní okresní archiv Rokycany, fond 48 AO Lhotka (u Terešova), inv. č. 1, Pamětní kniha obce Lhotky 1. díl 1931–1933, s. 12–14, 260. 9) Citace v pozn. 4. 10) Sedláček, A.: Strojeticý ze Strojetic. In: Ottův slovník naučný XXIV. Praha 1906, s. 265. 11) Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sběrka matrik, římskokatolická fara Drahoňův Újezd, kniha č. 2, s. 646, 654. 12) Jako například Rožmberský, P. 2003: Hrabčcí sídlo v Seči. Hláska XIV/2003, s. 53–56; Rožmberský, P.: Krátce o údělu v Běšinech. Hláska XX/2009, s. 28–29. 13) Rožmberský, P. – Krčmář, L.: Poustevníci, poustevny a pouště Plzeňského kraje. Domažlice 2014, s. 51–52. 14) Citace v pozn. 11, kniha č. 3, fol. 87, 144, 164; kniha č. 7, fol. 140v–141; kniha 10, s. 307. 15) Citace v pozn. 11, kniha č. 1, s. 12, 25, 122; č. 2, s. 20. 16) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 70, fol. A3v. 17) Citace v pozn. 11, kniha č. 3, fol. 120v, 328v; kniha 10, s. 134. 18) Citace v pozn. 5, s. 21; citace v pozn. 3. 19) Citace v pozn. 8, s. 46, 47. 20) Citace v pozn. 8, s. 165, 252, 261–262. 21) Citace v pozn. 5, s. 21. 22) <http://archivnima-py.cuzk.cz> – katastr Lhotka. 23) Citace v pozn. 8, s. 303. 24) Citace v pozn. 8, s. 14, 302. 25) Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. Část zvláštní. Praha 1925, s. 230, 676. 26) Citace v pozn. 5, s. 21. 27) Státní oblastní archiv Rokycany, fond 137 MNV Mlečice, inv. č. 45, Pamětní kniha obce Lhotky 2. díl 1949–1987, s. 239–240.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Jindřich Kostomlatský z Vřesovic, loupeživý rytíř a pán na Pajreku

Jan Boukal

„Poprava byla na hradě, sťali dva, jednoho Kostomlatského z Vřesovic z rodu Jakoubků, a seděl více než rok v Daliborce, že přechovával opovědníky; a druhého pana Hernštejnského sťali za Daliborkou.“¹⁾ Tento krátký zápis uchovaný v některých rukopisech tzv. Starých letopisů českých se vztahuje k roku 1520 a zpravuje nás o konci života Jindřicha Kostomlatského z Vřesovic. Jedná se o vůbec jedinou zmínku v tomto narativním prameni o této osobě a je tudíž otázkou, proč považoval autor textu za důleži-

té zprávu o popravě zaznamenat. Pokusme se tedy nyní rozkrýt Jindřichův životní příběh.

Jak již napovídá zápis ze Starých letopisů, Jindřich pocházel z „rodu Jakoubků“. Byl pravnukem husitského válečníka Jakoubka z Vřesovic, původem moravského rytíře, který se stal jedním z nejmočnějších šlechticů v severozápadních Čechách. Již za života Jakoubkova jediného syna Jana si ovšem rozsáhlou rodovou doménu mezi sebe rozdělilo pět Janových synů – Jaroš, Jan Illburk, Jakub, Jindřich a nejmladší Jan.²⁾ Hrad Kostomlaty (okr. Teplice) a k němu příslušející majetky připadly Jindřichovu otci Jakubovi Kostomlatskému.³⁾ O Jakubovi Kostomlatském se dochovalo jen několik málo pramenů. Víme, že se dostal do sporů s klášterem ve Světicích u Teplíc, kterému zabral několik vesnic

a opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách. In: Tábořský archiv 5. Tábor 1993, s. 67. **12)** Prášek, J. V.: Některé příspěvky ku záští Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem II. i Ludvíkem a zemí českou. In: Sborník historický II. Praha 1884, s. 354. K identifikaci pana Herštejnského viz Knoll, V.: Páni z Velhartic. Měli duši zvláštní – trochu drsná zdála se... Praha 2015, s. 246. **13)** Citace v pozn. 2, s. 156; citace v pozn. 5, skříň C, řada C03, zásuvka C03A, lístek č. 241; Úlovec, J. Hradý, zámky a tvrže Klatovska. Praha 2004, s. 183.

Dobroslava Menclová – 40. výročí úmrtí

Jiří Slavík

V listopadu 2018 uplyne 40 let, co se uzavřel život první znalkyně českých a moravských hradů. Její životní i vědecký příběh dosud nejobsáhleji zpracovala Vlasta Dvořáková.¹⁾ Následující text vychází především z tohoto opožděného nekrologu, opravuje některé chyby a doplňuje jej o několik souvislostí. V závěru jsou připojeny doplňky bibliografie.

Budoucí badatelka středověkých fortifikací se narodila 2. ledna 1904 v Přerově jako Dobroslava Vavroušková v rodině suplenta kreslení českého gymnázia v Přerově Františka Vavrouška (nar. 10. 11. 1873 v Krasicích u Prostějova) a Filipíny rozené Moučkové (nar. 10. 10. 1877 v Olomouci). Pokřtěna byla až 18. ledna jako Dobroslava Kamila Filipína, za kmotru jí byla vdova po přerovském lékaři Antonie Černochovej, zastupující baronku Kamilu z Gastheimů z Olomouce.²⁾

Celé základní a větší část středního vzdělání absolvovala v jihomoravských Bučovicích,³⁾ v blízkosti monumentálního areálu renesančního zámku Jana Černohorského z Boskovic, kde její otec v letech 1907–1924 vyučoval výtvarnou výchovu na reálném gymnáziu.⁴⁾ Na tomto gymnáziu posléze v letech 1918–1922 vystudovala 3. – 6. ročník, aby pak přestoupila na jinou, zatím nejištěnou školu.⁵⁾ Vysokoškolská studia v Praze zahájila na Akademii výtvarných umění u Josefa Loukoty,⁶⁾ ale po kritickém zhodnocení svého talentu přešla na studium architektury a pozemního stavitelství.⁷⁾ Zřejmě tam se seznámila se svým budoucím manželem Václavem Menclem, studujícím stejný obor.⁸⁾ Jejich svatba se konala 6. dubna 1930 v Břevnově u Panny Marie na Bílé Hoře.⁹⁾ Svědkem nevěsty byl Zdeněk Wirth, který jí jako svatební dar předal jedenáct svazků *Dictionnaire raisonné de l'Architecture française du XIe au XVe siècle* Eugène Emmanuela Violletle Duc.¹⁰⁾ Novomanželé našli zaměstnání v Bratislavě, kde se Václav Mencl stal k 1. květnu 1930 pracovníkem Vládního komisariátu na ochranu památek na Slovensku, pozdějšího Referátu na ochranu památek na Slovensku.¹¹⁾ Dobroslava Menclová nejprve projektovala: navrhla stavební úpravy několika historických kostelů a zástavbu zámeckého parku v Pezinku. O svých projektech podávala zprávy v odborném tisku.¹²⁾ Brzy však převážilo společné zkoumání a dokumentování slovenských památek s Václavem Menclem. Již v roce 1933 uskutečnili první archeologické výzkumy slovenských hradů a klášterů. Výsledky svých průzkumů velmi rychle publikovali, vypracovali také dodnes ceněné přehledové práce o historické architektuře Slovenska do poloviny 19. století. V tom jí pomáhala znalost maďarštiny a latiny, v bratislavském semináři Václava Chaloupeckého se seznámila se základy pomocných věd historických, odborné problémy konzultovala se specialisty na vojenskou historii, zemědělské a správní dějiny. Toto období ukončil zánik Československa ve dnech 14. a 15. března 1939, po němž se Menclovi přestěhovali z domku v Rači u Bratislavy do Prahy.¹³⁾ Také zde pokračovali ve své badatelské činnosti, zaměřené na architekturu období středověku. V počátcích období

2. světové války dokázali provádět i archeologický průzkum hradu Dražice. V té době Dobroslava Menclová publikovala také první koncepční práci o vývoji hradů¹⁴⁾ a o rok později spolu s manželem studii o českých hradech období Václava IV.¹⁵⁾ Již v první práci pojala hrad jako syntetický projev středověkého cítění, podléhající též výtvarným zákonům středověkého umění. Zkoumala funkčnost hradního komplexu z hlediska provozu, z pohledu základních funkcí: obranné a obytné, na kompoziční vazbě věže, paláce a hradby pak vystavěla svoji hradní typologii. Již v této práci zveřejnila objev svěbytného stavebního typu hradu 3. třetiny 13. století, objasnila změny skladby hradního organismu při srůstání paláce a věže v jeden celek a osvětlila oddělení obytné a obranné složky hradu ve 3. čtvrtině 14. století. To umožnilo vznik uzavřeného nádvoří a výrazných vnějších průčelí. V druhé studii Menclovi prokázali, jak se profánní architektura v rozporuplné době Václava IV. dostala do čela výtvarného umění a hrady tohoto panovníka se oprošťovaly od fortifikací a mohly se proměnit v neopevňovaná sídla – zámky. V několika pracích, vydávaných v letech 1942–1972, se věnovala problematice hradu Karlštejna.¹⁶⁾

Dobroslava Menclová pracovala jako samostatná architektka a nezávislá vědecká pracovnice. Tuto pozici si udržela i po roce 1949. Krátce po 2. světové válce se díky rezervační akci Ministerstva školství, věd a umění, iniciované Václavem Menclem a zaměřené na záchranu nejceněnějších historických měst Československa mohla věnovat studiu městských opevnění.¹⁷⁾ Zde Menclová prokázala schopnost detailní analýzy jednotlivých objektů, jejich zařazení do genetických a vývojových souvislostí a shrnutí funkčních i výtvarných důvodů proměn podoby fortifikace. Své poznatky využívala i při konzultantské činnosti při obnově hradebních objektů v řadě měst.

Po roce 1948 zpracovávala řadu uměleckohistorických analýz fortifikačních a hradních objektů a pak je přetavovala do četných popularizačních monografií. Obsáhla tak téměř pět desítek hradů, zámků a městských opevnění z území tehdejšího Československa.¹⁸⁾ Zejména práce ze Slovenska měly své kořeny již v předválečných průzkumech. Na ojediněle umožněné studijní cestě do západního Německa se věnovala mimo jiné i problematice hradu Karla IV. v Laufu u Norimberka s unikátní erbovní galerií české šlechty.¹⁹⁾

Svou největší a nejrozsáhlejší práci, knihu *České hrady*, sepsala mezi lety 1950 a 1964, publikace vyšla až v roce 1972. Předmluva byla datována 15. listopadu 1964 a závěr v roce 1970.²⁰⁾ Přehled literatury uvádí zahraniční práce vyšlé do roku 1967,²¹⁾ ojediněle až do roku vydání knihy,²²⁾ domácí literatura je citována až do roku 1971. Vydání dvoudílné publikace tedy trvalo dlouhých osm let, kdy se úroveň poznání hradů samozřejmě posunula dále v zahraničí i u nás. V období budování socialismu naráželo vydání knihy o opevněných šlechtických sídlech středověku na četné překážky, mezi nimiž nepochybně významný byl nemarxistický světonázor autorky, působící navíc vně formálních struktur vědy a památkové péče. Dobroslava Menclová v Českých hradech přinesla základní typologické rozdělení vybraných českých hradů a tvrží. Rozsáhlý text doprovázela množstvím dosud nepublikovaného materiálu, půdorysných skic, náčrtů a zaměření těchto staveb a jejich pozůstatků, detailů, podrobných rekonstrukčních kreseb, fotodokumentace i historické ikonografie. Její zájem o pomocné vědy historické se odrazil publikováním množství sfragistických, heraldických a ikonografických památek, doplňujících a ilustrujících rozsáhlé popisy a architektonické a funkční rozborů opevněných šlechtických sídel. Hrady jsou v knize představeny jako objekty, splňující kromě funkčních požadav-

ků budovatelů i kritéria výtvarná – architektonická. Tento přístup byl Menclově vytýkána mladší generací hradních badatelů, lze jej ale pochopit jako nezbytný pokus o rozšíření úhlu pohledu na opevněná šlechtická sídla. Menclová již na Slovensku vnímala, že hrady nejsou jen objekty čistě vojenskými a technickými, ale že se jedná o svébytný architektonický typ.²³⁾ Posuzovala proto hrad jako celek z hlediska jeho prostorové skladby, harmonie proporcí a funkční opodstatněnosti zvoleného řešení.²⁴⁾ Její pokusy o typologické rozdělení hradů však z dnešního pohledu nebyly zcela úspěšné,²⁵⁾ ale typologická příslušnost hradu se mohla v průběhu jeho vývoje měnit, a to poměrně radikálně. Proto je nutno typologii chápat jako jednu z pomocných metod deskriptce šlechtických sídel, ale nepřeceňovat ji. Výhrady mladších badatelů, kritizujících přecenění architektonické a výtvarné formy hradních staveb, je nutno při srovnání s tehdejší úrovní zkoumání hradů v evropském (a tedy i světovém) kontextu odložit. V době normalizace se veřejnost ke knihám s uměleckohistorickou tematikou utíkala velice ráda, a tak se nakladatelství rozhodlo vydat České hrady podruhé. Autorka toho využila k doplnění nejzávažnějších domácích novinek v Dodatcích. Druhé vydání publikace vyšlo v roce 1976 a doplňky obsáhly situaci do konce roku 1975. Tím se rozsah knihy zvětšil z 984 na 1007 stran. Oproti prvnímu vydání však zmizely vkládané celostránkové barevné letecké snímky hradů, pořízené Eugenem Vasiliakem.

Dobroslava Menclová od 50. let nepochybně patřila mezi nejvýznamnější badatele v oboru vznikající kastellologie a Českými hrady potvrdila vysokou úroveň své práce i svou pozici mezi nejvýznamnějšími evropskými badateli hradů a to i přes izolaci našich zemí po roce 1948, znemožňující soustavně sledovat vývoj na západoevropské kastellologické scéně.

V šedesátých letech se soustředila na vytvoření moravského protějšku Českých hradů. Podařilo se jí vytvořit monografii devíti moravských hradů, na dalších se podílela. Například kolektivní monografii Pernštejna zpracovala výkresy.²⁷⁾ Vypublikovala také typologický nástin vývoje moravských hradů,²⁸⁾ čímž vzbudila poměrně velkou diskusi, zejména ze strany archeologů, přinášejících díky novým výzkumům převratné objevy. Oproti uzavřené české kotlině byla Morava tranzitním územím na hranici tří středoevropských království a místem, kde byly navrhovány a realizovány hradní stavby odlišných typů, zásadní rysy vývoje však byly shodné v Čechách i na Moravě. Zpracovala rozsáhlé přípravné rukopisné studie, zahrnující základ moravského místopisu, velkomoravská hradiska i nejstarší zděné, převážně zeměpanské hrady. Průběžně zpracovávala dokumentaci moravských i rakouských pohraničních hradů.

Moravské hrady již bohužel nestihla dokončit. Tragická dopravní nehoda 28. července 1978 na silnici mezi Nemilkovem a Sušicí ukončila život Václava Mencly. Dobroslava zemřela v sušické nemocnici až 19. listopadu 1978.²⁹⁾ Oba jsou pohřbeni v hrobě rodiny Menclových na plzeňském Ústředním hřbitově.³⁰⁾ Ačkoliv nové průzkumy a objevy některé její názory a závěry antikvují, její průkopnická práce je neopominutelná a v řadě případů zásadní. Dílo Dobroslavy Menclové navždy zůstane jedním z úhelných kamenů české a moravské kastellologie.

Doplňky bibliografie³¹⁾: **Karlštejn, construction du château, décoration picturale de ses intérieurs et précis de son histoire** / texte par V. Dvořáková et D. Menclová, publié à l'occasion du symposium international consacré aux peintures à la Galerie du Château de Prague le 7–13 juin 1965, Praha 1965. **Příspěvek k typologii moravských hradů**, Olomouc 1976. (uloženo ve Vědecké knihovně Olomouc, sign. B II 348.566)

Nevydané práce: Mencl, V. – Menclová, D., **Praha, hrad českých knížat a králů** (odevzdáno 1947). **Vlašský Dvůr** (přepis in Záruba, F.: *Hrady Václava IV.*, Diplomová

práce FF Univerzity Karlovy v Praze, Ústav pro dějiny umění, 2008). **Slovenské hrady, kúrie a kaštiele** (České hrady 2, s. 188, pravděpodobně publikováno jako Příspěvek k typologii hradů, zámeků a kaštelů na Slovensku. In: B. Pisoň: *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Martin 1973, s. 399–446.

Posmrtně vydané práce: **Hrad Veveří** (z pozůstalosti autorky Moravských hradů na paměť jejich nedožitého devadesátin (Petrů, J. – Měřinský, Z. ed.), *Vlastivědný věstník moravský* 46/1994, č. 3, s. 236–247. **Hrad Lietava** [preklad M. Bóna], Bratislava 2004 (2. vyd. 2007). Hradská, K., **Židovská Bratislava**; prolog Václav Mencl a Dobroslava Menclová, Bratislava 2008. Mencl, V. – Menclová, D., **Baroková Bratislava**, Monumentorum tutela 26, 2016, s. 7–34.

Recenze: Hořejší, J., **Dobroslava Menclová, České hrady I–II**, *Umění* 22/1974, č. 5, s. 469–470.

Životopisy: Dvořáková, V., **Za Dobroslavou Menclovou (1904–1978)**, *Umění* 33/1985, č. 4, s. 345–350. Dvořáková, V., Dobroslava Menclová, in: *Kapitoly z českého dějepis umění*. Praha 1987, s. 300–316. Durdík, T., **Sto let od narození Ing. arch. Dobroslavy Menclové**, *Castellologica bohemia* 9/2004, s. 423–424. Hobzek, J., **In memoriam Václava Mencly: * 16. 1. 1905 Plzeň, † 27. 7. 1978 Sušice**, *Památky a příroda* 4/1979, č. 2, s. 93. Orosová, M., **Dobroslava Menclová, Václav Mencl**, (Ing. arch. Dobroslava Menclová (2. 1. 1904 Přerov – 19. 11. 1978 Sušice), doc. PhDr. Ing. arch. Václav Mencl, DrSc. (16. 1. 1905 Plzeň – 27. 7. 1978 Sušice)), *Monument revue* 4/2015, č. 1, s. 74–76. Petrů, J., **Dílo ing. Dobroslavy Menclové**, *Památky a příroda* 9/1984, č. 1, s. 18–19. Soukupová, H., **Odkaz Václava Mencly (15. 1. 1905 – 28. 7. 1978)**, *Zprávy památkové péče* 58/2008, s. 485–489. Turek, R., **Za Václavem a Dobroslavou Menclovými**, *Minulostí Západomoravského kraje* 16/1980, s. 284. vyd., **Pocta Václavu a Dobroslavě Menclovým**, *Památky západních Čech* 5/2015, s. 132.

Beletrie: Pejša, J., **Doktor a jeho přátelé**, Plzeň 1987.

Poznámky: 1) Dvořáková, V.: *Za Dobroslavou Menclovou (1904–1978)*. *Umění* 33/1985, č. 4, s. 345–350. Dvořáková, V.: Dobroslava Menclová (2. 1. 1904 Přerov – 19. 11. 1978 Plzeň). In: *Kapitoly z českého dějepis umění II*. Praha 1987, s. 310–316. 2) Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 10627, sig. P I 49, Římskokatolická fara Přerov, Rodní a křestní kniha chrámu Páně sv. Vavřince muč. v Přerově, sv. XIV, 1903–1908. Dostupné na: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=dd4acd7737c68136:35b157ca:120f9b45c5a:-73d9&scan=115>. 3) Citace v pozn. 1, s. 345. 4) http://www.gymbuc.cz/data/absolventi/ucitele_skoly.htm 5) Za sdělení děkuji řediteli Státního okresního archivu Vyškov Mgr. Karlu Mlatečkovi, Ph.D. 6) Toman, P.: *Nový slovník československých výtvarných umělců*, seš. 13 Tob-Wen. Ostrava 1994, s. 641; Toman, P.: *Nový slovník československých výtvarných umělců*, seš. 7, L-Max, Ostrava 1993, s. 47. 7) Citace v pozn. 1, s. 345. 8) Václav Mencl pocházel z plzeňské stavitelské rodiny, jeho otec Václav byl městským stavitelem. Soukupová, H.: *Odkaz Václava Mencly* 16. 1. 1905 – 28. 7. 1978. *Zprávy památkové péče* 68/2008, č. 6, s. 485. 9) Citace v pozn. 2. 10) Citace v pozn. 1, s. 345. 11) Citace v pozn. 9, s. 485–486. 12) Menclová, D.: *Architektura a příroda, Zástavba Městského parku v Pezinku a návrh hotelu v Demánově*. *Slovenský staviteľ* 1/1931, č. 3, s. 63–71; Menclová, D.: *Rozšírenie kostola v Dimburgu*. *Slovenský staviteľ* 2/1932, č. 2, s. 50–52; Menclová, D.: *Otázka nového zariadenia starých kostěných interiérů*. *Slovenský staviteľ* 6/1936, č. 1, s. 18–20 a obr. na s. 8; Menclová, D.: *Evanjelický a. v. kostol v Grinave*. *Slovenský staviteľ* 6/1936, č. 2, s. 50 a obr. na s. 38–40. 13) Citace v pozn. 1, s. 345–346. 14) Menclová, D.: *Gotický hrad ve vývoji středověké architektury*. *Volné směry XXXVII/1970–41*, č. 8, s. 231–245. 15) Menclová, V. a D.: *Český hrad v době Václava IV.* *Umění* XIV/1942, č. 2–3, s. 89–103 a č. 4–5, s. 143–160. 16) První citace v pozn. 1, s. 346–347. 17) Menclová, D.: *O středověkém opevnění našich měst*. *Zprávy památkové péče* X/1950, č. 7, s. 193–221; Menclová, D.: *Husitské opevnění Táboru*. *Zprávy pa-*

mátkové péče XIII, 1953, č. 3-4, s. 65–102; Menclová, D.: Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu. Umění IX/1961, č. 5, s. 433–471; Menclová, D.: K článku Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu. Umění X, 1962, č. 2, s. 216; Menclová, D.: Opevnění středověkých měst v jižních Čechách. Nepublikovaný rukopis libreta vstupní expozice pro jihočeské Nové Hrady, 1975. **18)** Řada z těchto monografií vyšla vícekrát, některé v různě rozsáhlých podobách. Jejich soupis viz Valenta, P.: Bibliografie prací Ing. Dobroslavy Menclové. In: Castellologica bohemia 1, Praha 1989, s. 357–362. **19)** Studie o ní byla vydána z pozůstalosti: Menclová, D.: Hrad Lauf. Umění XXXIII/1985, č. 4, s. 293–315. **20)** Menclová, D.: České hrady 1, Praha 1972, s. 6 a 435. **21)** Menclová, D.: České hrady 2, Praha 1976, s. 522 (Gille, B.: Les Ingenieurs de la Renaissance. Paris 1967. Alföld, T. (ed.): Burgen Deutschlands, Österreichs und der Schweiz. Berlin 1967). **22)** Citace v pozn. 21, s. 523 (Duby, G.: Histoire de la France III. Paris 1972). **23)** Plaček, M.: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hradek a tvrzí. Praha 2001, s. 18–19. **24)** Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 2004, s. 424. **25)** Citace v pozn. 24, s. 424. **26)** Citace v pozn. 23, s. 18–19. **27)** Kudělka, Z. – Lífka, B. – Všetěčka, J. – Zemina J.: Pernštejn: státní hrad a okolí. Praha 1958. **28)** Menclová, D.: Beitrag zur Typologie der mährischen Burgen. In: Sborník prací filosofické fakulty brněnské university – řada uměnovědná XIX–XX, F 14–15. Brno 1970–1971, s. 97–127. **29)** Citace v pozn. 8, s. 485; V. Dvořáková uvádí jako místo úmrtí Plzeň – druhá citace v pozn. 1. **30)** vyd.: Pocta Václavu a Dobroslavě Menclovým. In: Památky západních Čech 5/2015, s. 132. **31)** Citace v pozn. 18.

Bič na Griffony. Přenosný hrad Richarda Lví Srdce

Jan Malý

Na konci září roku 1190 přistála loď s anglickým králem Richardem Lví Srdce (1189–1199) v messinském přístavu na Sicílii. Plánovaná krátká zastávka na cestě do Svaté země se díky okolnostem změnila v půl roku trvající pobyt, během kterého Richard dobyl Messinu a donutil sicilského krále Tankreda k podepsání mírové smlouvy s důsledky nejen pro další Richardův pobyt na Sicílii, ale také pro uspořádání jeho království.¹⁾ V průběhu konfliktu s obyvateli Messiny vybudoval Richard hrad, který pojmenoval Mategriffon, neboli Bič na Griffony, což bylo označení místních řeckých obyvatel. Po skončení svého pobytu na Sicílii nechal Richard hrad rozebrat a převézt s sebou na další zastávky jeho dlouhé cesty. O této pozoruhodné stavbě se nám zachovalo několik střípků v narativních pramenech, které dávají nahlédnout do podoby a způsobu využívání Mategriffonu na Sicílii.

Z nepřeberného množství pramenů z období vlády Richarda Lví Srdce jsou dva, které podávají nejbližší svědectví o křížové výpravě anglického krále včetně jeho pobytu v Messině. Prvním z nich jsou „Gesta Regis Henrici et Ricardi“ Rogera z Howdenu, který Richarda doprovázel až do sklonku roku 1191, kdy se vrátil zpět do Anglie.²⁾ Druhým pramenem je francouzsky psaná, veršovaná historie křížové výpravy „Estoire de la Guerre Sainte“³⁾ od Ambrože, normanského básníka a rovněž účastníka třetí křížové výpravy. Mategriffon se objevuje i na stránkách dalších kronik z daného období, což svědčí o tom, že jeho stavba zaujala i autory, kteří se kruciáty přímo neúčastnili, ani toto téma netvořilo převažující část jejich děl.

Roger Howden nás informuje o stavbě hradu v období, kdy probíhala jednání o uzavření míru mezi Richardem a sicilským králem Tankredem. Kronikář píše, že „pak si král Richard vystavěl na vysoké hoře za hradbami Messiny silný hrad, který nazval Mategriffon“. Howden pak pokračuje výkladem o Griffonech, které název, zvolený pro novou Richardovu fortifikaci urážel.⁴⁾ Nový hrad nebyl jediným fortifikačním dílem, které Richard nechal v této době v Messině vybudovat. Ze stejné pasáže, jen o pár řádků výše se dozvídáme o budová-

ní hlubokého a širokého příkopu středem ostrova v řece Faro, kde stával řecký klášter („Monasterium Griffonum“), ve kterém byla uložena Richardova pokladnice a také proviant.⁵⁾ Klášter, který Howden nazývá „castellum“, Richard obsadil 2. října roku 1190.⁶⁾ Ambrož zmiňuje stavbu hradu ve verši 939. Tam se zmiňuje, že „V té době pracoval král Richard na tom, co mu přinášelo velké potěšení. Byl to hrad, Mategriffon, který způsobil Griffonům značné trápení.“⁷⁾ Podle jeho chronologie musel být hrad postaven někdy v blíže neurčitěm období Richardova útoku na Messinu. Stavba musela být podle všeho velmi rychlá. Jak nás Ambrož dále informuje, vyjednaváči, kteří se snažili zajistit mír mezi Richardem a Tankredem jezdili za anglickým králem právě do Mategriffonu.⁸⁾ Jak dále specifikuje Richard od svaté Trojce, autor latinského překladu Ambrožovy historie, hrad byl postaven na ostrohu blízko Messiny a byl velmi vhodný pro úkryt.⁹⁾ Jak již bylo řečeno, o stavbě hradu se zmiňují i kronikáři, kteří nebyli očitými svědky událostí v Messině, ale měli o dění na Sicílii jisté informace. Zatímco Ralph z Diceta, jeden z nejdůvěryhodnějších autorů této doby, píše, věrný svému stručnému stylu pouze to, že král vybudoval blízko Messiny hrad, který nazval Mategriffon,¹⁰⁾ další z kronikářů, Richard z Devizes je o něco obsírnější. Píše, že Richard postavil nový dřevěný hrad značné síly a mohutnosti nedaleko hradeb Messiny, protože neměl důvěru v místní obyvatele.¹¹⁾ Z Richardovy poznámky se tedy dozvídáme, že stavba musela v těch, kteří ji měli možnost spatřit, budit značný respekt. Kronikář také, na rozdíl od předchozích relací, zmiňuje materiál, ze kterého byla fortifikace postavena.

O Mategriffonu znovu slyšíme v souvislosti s oslavami Vánočních svátků, které museli anglický i francouzský král strávit na Sicílii. Od Ambrože se dozvídáme, že se zde konala velká vánoční hostina, na kterou Richard pozval značné množství lidí včetně krále Francie. Kronikář dodává, že se sám hostiny zúčastnil a popisuje ji jako velkolepou událost. „Oslava byla v Mategriffonu, v sále, který nechal svojí mocí postavit král Richard k velké nevoli místních obyvatel. Byl jsem přítomen slavnosti v sále a neviděl jsem zde žádné zašpiněné ubrusy nebo dřevěné kalichy nebo misky. Naopak, viděl jsem bohaté nádoby, s reliéfy a litými obrazy a bohatě vykládané drahými kameny...“¹²⁾ Hrad tedy nesloužil pouze jako úkryt a mocná pevnost, ale díky své prostornosti sehrál svojí roli také při slavnostní příležitosti. Poznámka o sále, který byl zjevně vyzdoben adekvátně události, nám dává tušit, že stavba musela i přes svůj provizorní charakter dosahovat určité značné velikosti, alespoň můžeme-li věřit kronikářům a jejich popisům týkajícím se počtu lidí a vybavení. Roger Howden se o oslavě přímo nezmiňuje, pouze poznamenává, že král pobýval na hradě v době, kdy se k němu donesly správy o nepokojích, vyvolaných útokem pisánských a janovských námořníků na jeho lidi.¹³⁾

Když zima pominula, přiblížil se čas odjezdu. První opustil Messinu francouzský král Filip II. August (1180–1223), nedlouho po něm se pak k vyplutí začal chystat i Richard. Vezl si s sebou i svůj hrad. Howden nás zpravuje o tom, jak nechal v dubnu roku 1191 Richard Mategriffon zbourat, přesně jak slíbil králi Tankredovi.¹⁴⁾ Richard z Devizes k tomu dodává, že když byl Mategriffon rozebrán, král nařídil veškerý materiál uložit na loď a vzít ho s sebou.¹⁵⁾ Jeho další cesta vedla na Kypr, který Richard dobyl, a dále před Akkon. Richard z Devizes píše, že Richard nechal hrad znovu sestavit právě před hradbami města, které se, společně s Filipem Augustem, chystal dobýt. „Král Richard, neznaje zpoždění, nechal třetího dne po svém příjezdu postavit svoji dřevěnou pevnost, kterou na Sicílii pojmenoval Mategriffon. A před setměním čtvrtého dne již stály obléhací stroje proti hradbám Akkonu a ze své výšky shlížely na město pod nimi.“¹⁶⁾ Hrad tedy našel svoje využití i při obléhání města Akkon, kam Richard dorazil 8. června.¹⁷⁾ Hrad byl tedy vystavěn mezi 10. a 11. červnem. Zde příběh Richardova mobilního hradu končí a o jeho dalších osudech již bohužel nemáme z narativních pramenů žádné zprávy.

O hradu Mategriffon máme pouze několik drobných zpráv, které nám existenci této zvláštní fortifikace přibližují pouze velmi povrchně. Nevíme, jak přesně tento hrad vypadal, ačkoliv jistou neurčitou představu na základě informací z kronik si udělat můžeme. Jméno Mategriffon však z dějin zcela nezmizelo. Toto označení se objevuje ještě v souvislosti s tzv. Sicilskými nešporami, kdy došlo v roce 1282 k vyhnání Anjouovců ze Sicílie. Jméno se zde objevuje v souvislosti s hradem, do kterého se během povstání ukryla rodina vikáře Karla z Anjou. Název pevnosti je ale to jediné, co ji spojuje s dřevěným hradem Richarda I.¹⁸⁾

Richard Lví Srdce nebyl jediný anglický král, který využíval přenosné fortifikace. Vilém Dobyvatel měl pravděpodobně podobnou stavbu k dispozici během vylodění v Anglii v roce 1066. Vilém nechal krátce po vylodění postavit dřevěný hrad v Pevensey a v Hastingsu, jak nás o tom informují soudobí kronikáři.¹⁹⁾ Stavbu fortifikace v Hastingsu pak zachycuje i výšivka z Bayeux. Je pravděpodobné, že materiál na stavbu si budoucí anglický král rovněž vzal s sebou. Jeden z prvních normanských hradů tak Vilém Dobyvatel doslova přivezl do Anglie na jedné ze svých lodí.²⁰⁾

Poznámky: **1)** Srov. Malý, J.: *Two Treaties of Messina 1190–1191: Crusading Diplomacy of Richard I.* In: *Prague Papers on the History of International Relations* 2017 č. 1. Praha 2017, s. 23–27. **2)** Stubbs, W. (ed.): *Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis. Rolls Series 41, sv. II.* Londýn 1867. **3)** Paris, G. (ed.): *Estoire de la Guerre Sainte, Histoire en Vers de la Troisième Croisade.* Paris 1897; anglický překlad Ailes M. (ed.): *The History of the Holy War.* Woodbridge 2011. **4)** Citace v pozn. 2, s. 138. **5)** Citace v pozn. 2, s. 138. **6)** Citace v pozn. 2, s. 127. **7)** Citace v pozn. 3, s. 345. **8)** Citace v pozn. 3, s. 346. **9)** Stubbs, W. (ed.): *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi. Rolls Series 38, sv. I.* Londýn 1864, s. 168. **10)** Stubbs, W. (ed.): *Radulphi de Diceto Decani Londoniensis Opera Historica. Rolls Series 68, sv. II.* Londýn 1876, s. 86. **11)** Howlett, R. (ed.): *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II and Richard I. Rolls Series 82, sv. III.* Londýn 1886. **12)** Citace v pozn. 3, s. 347. **13)** Citace v pozn. 2, s. 150. **14)** Citace v pozn. 2, s. 162; Stubbs, W. (ed.): *Chronica Magistri Rogeri de Houedene. Rolls Series 51, sv. III.* Londýn 1870, s. 105. **15)** Citace v pozn. 11, s. 403. **16)** Citace v pozn. 11, s. 426–427. **17)** Druhá cit. v pozn. 3, s. XIII. **18)** Runciman, S.: *The Sicilian Vespers: The History of the Mediterranean World in Late 13th century.* Baltimore 1960, s. 239. **19)** Van Houts, E. (ed.): *The Normans in Europe.* Manchester 2000, s. 116, 121. **20)** Crouch, D.: *Medieval Britain c 1000–1500.* Cambridge 2017, s. 266.

Z hradů, zámků a tvrzí

Pozůstatky druhého **olomouckého** hradu, tzv. **Nového Hrádku** z 1. poloviny 13. století, objevili archeologové z olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu při výzkumu v souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí budovy katedry historie Filozofické fakulty Palackého univerzity v ulici Na Hradě v lokalitě Michalského návrší. Nalezli také zbytky bývalého olomouckého fojstství, jehož počátky sahají do doby založení města. Vzhledem k tomu, že detailnější popis celého objevu včetně historických událostí je značně rozsáhlý a nelze ho zde ocitovat v plné šíři, doporučuji všem zájemcům o podrobnější popis včetně unikátních fotografií z průzkumu navštívit webové stránky Národního památkového ústavu (<https://www.npu.cz/cs/uop-olomouc/promedia/33359-archeologicky-objev-druheho-olomouckeho-hradu>).

V. Svoboda

Málo známý zámek v **Nemyšli** (okr. Tábor) byl vybudován na místě gotické tvrze ze 14. století. První majitel, Litvín z Nemyšle je uváděn v r. 1373. V průběhu staletí se majitelé střídali. Nový vlastník Mikuláš Franchimont z Frankenfeldu nechal objekt, patřící mu od r. 1662 přestavět barokně. Další úpravy, tentokrát již empírové nastaly po r. 1882 za Jana Václava Kazimíra Dejma.

Jeho rodu zůstala Nemyšl až do r. 1948, potom se stala dětským domovem. Na sklonku 20. století vrácena v restituci původním majitelům, kteří ji prodali. Soubor zámku má tři samostatné objekty. Nejstarší část tvoří patrová čtyřkřídlá budova, mající v nádvoří renesanční arkády. V přední části stojí barokní dvoukřídlá, patrová stavba s válcovou nárožní věží. Z celého zámekového komplexu je nejlépe vidět přes zamřížovaný vstup. Vpravo od něj vyčnívá mezi stromy empírová stavba s antickým sloupovým. Celek obklopuje velký park se značně starým stromovým porostem. Dnes je zámek v Nemyšli nepřístupný, ale jeho umístění v okolní krajině, obsahující mnohá zajímavá místa (Chotoviny, hrad Borotín s barokním dvorem) stojí za zhlédnutí (P. Koblasa, D. Kovář: *Panská sídla jižních Čech*; V. Brych, J. Rendek: *Hrady, zámky a tvrze Jihočeského kraje*; Kolektiv: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Jižní Čechy*.

M. Zikmund

Tři navštívené hrady s husitskou minulostí se nachází poblíž Úštěku a skanzenu Zubrnic, všechny v okr. Litoměřice. Všechny jsou relativně dobře přístupné, cesty jsou značené turistickými značkami. Nejsnadnější přístup je na hrad **Litýš** – z Dolního Týnce přes Kotelice po úzké silničce přes osadu Nová Vesnice, kde narazíme na červenou značku. Od cesty vede do lesa odbočka na hrad 400 m. Ze všech třech hradů leží na nejnižším kopci. Cesta není náročná. Hrad nechal vystavět Zikmund Děčínský

Partie z Litýše 2018.

z Vartemberka. Prvně se připomíná r. 1432, pustý již v r. 1544. Účelově vojenský objekt s podílem dřevěných konstrukcí. Podrobnosti se lze dočíst na dvojjazyčné informační tabuli před hradem. Dnes jsou patrné příkopy, zarovnané plošiny části přístupové komunikace i části zdiva. Hradní kopec je porostlý listnatým lesem, takže rozhled je špatný. Na dohled se nachází hrad **Kalich** nad Třebušínem. Ze vsi vedou na hrad dvě cesty, obě po žluté turistické značce. Pro motorizované je lepší zaparkovat u místního hřbitova a pak se vydat cestou do zprvu mírného kopce, dlouhé 1,5 km. Hrad si nechal postavit Jan Žižka z Trocnova, když při tažení r. 1421 obsadil kopec nad Třebušínem. Rozestavený hrad se neúspěšně pokusil napadnout Zikmund Děčínský z Vartemberka. Hrad odolával dalším útokům až do r. 1467, kdy ho dobylo vojsko krále Jiřího z Poděbrad. Kdo ho vlastnil v této době, se neví. Pod hradem se nachází terénní relikt, na informační tabuli interpretované jako tábor vojska. Okolo vysunutého dělostřeleckého opevnění se dostaneme k severní části. Kvůli probíhajícímu archeologickému

Brána na Kalichu 2018.

průzkumu je celá plocha zbavena stromů a náletových dřevin. Nejvýraznějším pozůstatkem je průjezd třetí brány, základy budov, sklípek a obezděné valy. Na jižní a severní skalce stály, dle starších popisů, věže. Z hradu je nádherný výhled. V dále můžeme vidět hrad Házmburk, řeku Labe a horu Říp, na opačné straně pak betonový vysílač na Bukové hoře. Pouhé 2 km od Třebušína se nachází ves Řepčice. Za vsí směrem na Homoli u Panny narazíme opět na žlutou značku a po kilometru dorazíme na hrad **Pannu**. Cesta je kvůli velkému převýšení velmi náročná a výstup ještě ztěžuje kamení na cestě. Hrad Pannu opět založil Zikmund Děčinský z Vartemberka, r. 1421. Hrad dobyli husité v r. 1423 a r. 1437 byl rozbořen. Panna byl hrad s velkým podílem dřevěných konstrukcí. Informace najdeme opět na informační tabuli v místě u první brány. Dochovaly se pouze zarovnané plošiny, kde stálo dřevěné opevnění, pozůstatky tří zemních bašt, vlastní jádro stálo na vrcholové skále, ta je ale špatně přístupná. Zdivo není patrné – možná v zimě, kdy vrchol není zarostlý křovím a trávou. Z nejvyššího bodu je vidět pouze jedním směrem na hrad Kalich a ves Třebušín. Výstup na tento hrad doporučujeme spíše zdatnějším návštěvníkům památek, při výstupech je třeba dávat pozor na kluzké kameny. Ještě upozornění: v Třebušíně se nachází pouze jeden obchod a občerstvení, které je otevřeno pouze v odpoledních hodinách (www.hrady.cz. V. Sušický a kol.: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků, Severní Čechy. Pankrác 2017). P. Mašek – T. Mašková

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

20. ročník **konference Dějiny staveb** se koná ve dnech 5. – 7. 4. 2019 v Centru stavitelského dědictví v Plasích. Přihlášky na adresu pmikota@post.cz, podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Pokladníci poboček **nejpozději do 15. prosince 2018** odešlou na účet Rady KASu č. 236531078/0300 vybrané peníze – „desátek“ (10 Kč za člena v roce 2018) a **předplatné Hlášky na rok 2019** (60 Kč za předplatitele). Zároveň je nutné poslat na výše uvedený e-mail jmenné seznamy platících desátek a platících Hlášku.

Hlášku 2019 mají zdarma členové KASu publikující v Hlášce 2018. Z pobočky **Plzeň**: P. Mikota, O. Slabý, J. Ansl, V. Držala, R. Martínek, M. Novobilský, P. Rožmberský, P. Vařeka, L. Vytlačil, T. Karel, Z. Hermsdorfer, J. Hložek, P. Menšík, P. Kastl, P. Mašek. Z pobočky **Hradec Králové**: J. Slavík, V. Barcal, Z. Fišera. Z pobočky **Zlín**: M. Zikmund, V. Svoboda. Z pobočky **Humpolec**: F. Kocman. Druhou největší pobočku **Praha** zachraňuje J. Boukal, pobočku **Brno** nezachránil nikdo.

Redakce děkuje všem autorům (i nečlenům, jichž bylo deset), kteří poslali do Hlášky své příspěvky, a apeluje především na členy KASu, aby se (profesionálové) podělili o své poznatky s ostatními, nebo aby se nestyděli (amatéři) a zkusili to. Redakce jim pomůže.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz.

Členové pobočky zaplatí **do konce listopadu** členské příspěvky ve výši 120 Kč, publikující v Hlášce pouze 60 Kč. Za rodinného příslušníka, člena klubu, ještě navíc 20 Kč. Platit je možné na členských schůzích hotově, nebo **na účet pobočky č. 2100806393/2010**, buď převodem z účtu na účet, nebo na účet

složenkou typu A. Na tento účet (**a na žádný jiný**) platí pouze členové klubu. Kdo chce ukončit členství, zaplatí 60 Kč – dlužné příspěvky za rok 2018. Upomínky nebudou zasílány, neplatíci budou na jarní schůzi vyloučeni. **Platbu neodkládejte, zaplaťte co nejdříve a nepřidělávejte pokladníkovi problémy.** Je to jediná povinnost člena KASu, tak se polepšete.

Klubové schůzky se konají každou první středu v měsíci v sálku hostince Pod kopcem na návsi v Božkově (konečná trolejbusu č. 12). Přes prázdniny se na schůzkách nepřednáší. V září přednášel V. Chmelík na téma Královské rezidence a šlechtická městská sídla střední Kastilie. Na listopadové schůzce se bude konat **podzimní členská schůze**.

Podzimní autovycházka se uskuteční v **sobotu 20. října** a povede do Pošumaví. Odjezd tradičně v 8 hod. od Hamburku. Navštívíme zámek Skalici v Bohumilicích, tvrz Smrčnou, zámek Lčovice, tvrz přestavěnou na faru v Malenicích, tvrz Zálezly, zámek Černětice, ve Volyni bude oběd a obhlédnutí tvrze, dále uvidíme zámky Dřešín, Přechín, zámek a tvrz Zuklín, zámek Záluží, opevněný kostel ve Strašíně a rychtu/tvrz v Nezdicích. Nedostavěný hrad nad Lazny možná už nestihneme. Řidiči a pěšáci se včas přihlásí na výše uvedených spojeních, řidiči nahlásí počet volných míst, aby byla možná koordinace.

Velká přednáška i pro veřejnost se koná **ve středu 14. listopadu** v zasedací místnosti FF ZČU v Sedláčkově I. č. 15 (2. patro, č. dveří 319) od 17. hod. Přednášet bude Ing. Jan Anderle o nových poznatcích ze stavebně-historického průzkumu tvrze/zámku v Nekmří.

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr.Valenta@geomess@volny.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Renneská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 12. 2018
(vyjde v první lednové dekádě 2019)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. říjnové dekádě 2018.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozember@post.cz), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz), www.klub-augusta-sedlacka.cz.

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.